

Z A N N T E N

Tijdschrift van de Bond
der Oostvlaamse Volkskundigen en van de
Dienst voor Volkskundige Opzoeking

39^e Jaargang
Nr. 2 - 1964
maart - april
Prijs per nr. 30 F

DRUK. V/H AD. HOSTE. N. V
GENT

UITGAVEN VAN DE BOND

Verkrijgbaar op het sekretariaat, Oscar de Gruyterstraat 36, Gent:

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 11^e, 15^e, 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e, 24^e, 25^e, 26^e, 27^e, 28^e, 29^e, 30^e, 31^e, 33^e, 34^e, 35^e en 36^e jg. tegen 100 F per jaargang. Van de andere jgg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen tegen 30 F per nummer.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs: 25 F (Leden 15 F).
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataille-Hiel. Prijs: 80 F (Leden 50 F).
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Celis Gabr. : Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Olbrechts. Prijs: 20 F (Leden: 12 F).
9. **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs: 60 F (Leden 36 F).
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs: 25 F (Leden 15 F).
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Galerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs: 100 F (60 F voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs: 150 F (Leden 90 F).
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs: 20 F (Leden 12 F).
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs: 12 F (Leden 8 F).
20. **August Hendrickx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs: 25 F (Leden 15 F).
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs: 25 F (Leden 15 F).
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs: 25 F (Leden 15 F).
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr. G. De Meyer. Prijs: 25 F (Leden 15 F).
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs: 25 F (Leden 15 F).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs: 50 F (Leden 30 F). **Idem II (Jg. XXVI-Jg. XXXV)**, door F. Van Es. Prijs: 40 F (Leden 25 F).
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs: 80 F (Leden 50 F).
27. **De Levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. Broeckhove. Prijs: 65 F (Leden 40 F).
28. **Weerkundige Volkskalender voor het Vlaamse Land**, door M. Broeckhove. Prijs: 230 F (140 F voor de leden).
29. **Devotie tot de Heilige Donatus**, door M. Broeckhove. Prijs: 125 F (Leden 80 F).
30. **Doods-, Begrafenis- en Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde**, door J. Pieters. Prijs: 90 F. (55 F voor de leden).
31. **Het Volksleven te Wieze. 1900-1950**, door J. Van Haver. Prijs: 100 F (60 F voor de leden).
32. **De Gentse Bakkers. Bijdrage tot de Studie der Middeleeuwse Ambachten en Neringen**, door Marcel Daem. (Uitverkocht).
33. **Sint-Kristoffel. Legendes. Verering. Verspreiding**, door R. van der Linden. Prijs: 40 F (Leden 25 F).
34. **De Rivaliteit tussen Aalst en Dendermonde**, door H. Van Hese. Prijs: 125 F (Leden 80 F).
35. **Leerknepen in de kunstambachten te Gent tijdens de 14^e en 15^e eeuw**, door Marcel Daem. Prijs: 35 F (Leden 22 F).

Het bedrag der bestelling vooraf storten op postrekening nr. 969.46, Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Volkskundigen. Jaarlijkse bijdrage gewoon lid: 100 F; familiekaart: 50 F per lid van het gezin; buitenland: 125 F; beschermend lid 250 F; steunend lid 500 F.

Abonnement op Oostvlaamsche Zanten: 150 F per jaargang.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

**TIJDSCHRIFT VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
VOLKSKUNDIGEN EN VAN DE DIENST VOOR
VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN**

Vereniging zonder winstoogmerk

Sekretariaat van de Bond:
M. Broeckhove,
Oscar De Gruyterstraat 36, Gent
Alle stortingen op postrekening:
969.46, Bond Oostvl. Volkskundigen,
Gent.

Redaktie van Oostvl. Zanten:
lic. Marcel DAEM
Dr. De Reusestr. 32, St.-Amandsberg
Julien BOES
Lic. Renaat VAN DER LINDEN
Dr. René HAESERYN

INHOUDSTAFEL

Prof. em. Dr. P. DE KEYSER: Opschriften bij feestelijkheden	50
Lic. Guido HENDRIX: Een 18de eeuwse liederhandschriftje	55
Zoeken en Zanten	
Gent. — Een verdwenen duiventil. M. Daem	60
St.-Martens-Latem. — Verzameling Koffiemoens. M. D.	61
St.-Amandsberg. — Ezelsfeesten. M. Daem	61
Spoorwegen. — Benamingen van voertuigen. Paul Lindemans	62
Oosterzele. — Humor. L. De Neve	63
Oosterzele. — Bronlegende van de H. Gangulfus. L. De Neve	63
Gavere. — Volkshumor en volkstypen. O.S. Depraet	64
Radiouitzendingen over volkskunde. R. Vankenhove	67
Volkskunde en Televisie. « Daer men den boghe hanteert ». R. van der Linden	68
Appelterre. Everbeek. Ophasselt. — Volksgebruiken rond 1900. W. Van- der Poorten	69
Bondsnieuws	
Conservator J. Boes onderscheiden en gehuldigd. Red.	70
Maurits de Meyer bekroond. Red.	70
Driekoningenfeest. R. L.	71
Vragen van lezers	
Appels en Nukerke. Bo'spel. R. van der Linden	72
Wie kent de volksliederen? R. Vankenhove	73
Museum	
Studie over het Museum voor Volkskunde te Gent. Red.	76
Bibliotheek	
Onze verzameling kinderprenten. M. Van Wesemael	76
Oude nieuwjaarswensen. De trommelaars. M. Van Wesemael	78
Collectie Oostvlaamse Zanten. R. Haeseryn	79
Boekbespreking	
Stephen Mac Say. La Fable. (A. V. H.)	79
Fr. K. Opitz & H. Mohler. Fasnacht. (M. Daem)	80
DIENST VOOR VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN	
Lic. H. ROBER-VAN HOVE, Volksdevoties tot St.-Job in Oost-Vlaan- deren, II.	81

Opschriften bij feestelijkheden

Het wil ons toeschijnen dat de opschriften, meestal in rijm, bij feestelijkheden : inhalingen van vorsten, van geestelijke en wereldlijke gezagdragers, onthullingen van standbeelden en gedenkplaten, aan het verminderen zijn. Hiermede gaat een zinrijke folkloristische traditie in stad en dorp verloren. Herhaaldelijk werden dergelijke gelegenheidsverzen uit vroeger en recenter tijd in onze **Oostvlaamsche Zanten** opgenomen, o.a. jaarschriften (chronogrammen of jaartalverzen), anagrammen of letterkeerwoorden, enz. Vele van deze opschriften getuigen van naïveteit, ze zijn uitingen van het in veel opzichten kinderlijke volksgemoed, maar sommige munten uit door humor en geest. Ze zijn het werk van dorps- of gebuurtepoëten, die dicht bij het gewone volk leven en zijn gevoelens mee beleven. We kunnen ons niet ontveinzen dat sommige van die « karamelverzen » uit de pen zijn gevloeid van olijke beroepsdichters of van gediensstige rederijkers. (1) De opschriften die we hieronder publiceren, werden gedicht ter gelegenheid van de Arteveldefeesten van het jaar 1863. Onze betreunde Ondervoorzitter, Schepen Advokaat Jos Vermeulen, heeft er destijds enkele van opgenomen (bl. 92-93) in zijn merkwaardig essay « De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamse Volksziel ». (2) Nu het 100 jaar geleden is dat de oprichting van het standbeeld van Jacob van Artevelde op de Vrijdagmarkt plaats had, is het aangewezen de Oostvlaamse folkloristen aan deze opschriften op Gentse gebouwen, herbergen en winkelhuizen(3) te herinneren :

Van eenen schoenmaker :

Schoenmaker, blijf by uwen leest !
Al goed en wel en 't is geweten.
Maer 'k heb myn leest nu weggesmeten,
En 'k vier van Arteveldes feest.

Van eenen uitsnyder :

Op ons gebuertefeest ziet Jacob goedig neêr.
Ik vier bly
Want ik en sny
Maer ik myn eigen leêr.

Van eenen coiffeerder :

Ons Jacob had toupé
En hair op zyne tanden.
En daerom vier ik meê
En doe 'k myn keerskens branden.

(1) Voor de navolgende Artevelde-opschriften verdenken we sterk Napoleon Destanberg, die zo menig anoniem liedje of gelegenheidsvers uit zijn mouw schudde. Hij volgde hierin het voorbeeld van de improvisator Dichter Prudens Van Duyse.

(2) Oostvl. Zanten, jg. XIII, (1938), blz. 101-208.

(3) Verschenen als feuilleton in Gazette van Gent, nr. van Maendag-Dynsdag 21 en 22 september 1863.

Van eenen kleermaker :

Waerom wy Jacob zoo vereeren ?
Waerom elk huis is opgetooid ?
Ik steek het volk wel in de kleëren.
Maer Artevelde deed dat nooit.

Van eenen hoedenmaker :

Glans, sterkte, schoon model past ieder hoed,
Maer past nog best aen elks gemoed,
En onder dit betrek, o menschen,
Liet Artevelde niets te wenschen.

Van eenen advokaet :

Te Biervliet, Doornyk, Sluis en Ryssel
Daer streed en won hy voor het Regt,
Toch zou geen kroon hem zoo behagen,
Geen zou ons Jacob trotscher dragen
Dan die hem 't vrye Gent nu vlecht.

Nog van eenen advokaet :

Hij wilde wat was regt,
Hij dulde voor den lande
Geen slaverny of schande :
Geen Gentenaer was knecht !

Van eenen gazettendrukker :

O Artevelde's tijd, dat elk u hulde bied' :
Dan werd de wereld niet zoo veel als nu bedrogen,
Dan werd er schier nog niet gelogen :
Men kende de gazetten niet.

Nog van eenen kleermaker :

Door d'oog der schaer mag niets meer vliegen,
't Is d'ondervinding die 't verbiedt,
Men kan het volk in slaep niet wiegen,
Dat Artevelde hulde biedt.

Van eenen bakker :

Die Artevelde goed begrijpen
En zullen nooit de brooden nypen,
Want goed gewicht en goed gerief
Dat had van Artevelde lief.

Van eenen kruidenier :

Van Artevelde's moed,
Van Artevelde's deugd
Is troost voor ouderdom
En voorbeeld voor de jeugd.

Van eenen ornementsmid :

'k Heb yzeren tralies, fyn doorheen geweven,
Ik werk met vreugd voor alleman.
Was Artevelde nog in 't leven,
'k Zou hem alrap een harnas geven,
Waer byl of knods niet deur en kan !

Van eenen garen- en lintwinkel :

'k Heb in myn winkel lint van alle grootte en kleur
Voor ridder, officier, grootkruis of kommandeur.
In Jacob's tyd was nog in Gent
De drift naar lintjes niet bekend.
En vond men dan, ik vraag het u,
Zoo groote koppen niet als nu ?

Van eenen herbergier :

« 't Klein Brussel » staet in 't groote Gent
't Is al van over lang bekend,
Dat elk zich om het meest verheuge
En naer dees herberg koom' gesneld.
Komt ! drinkt een goede vlaemsche teuge
Ter eere van den vlaemschen held.

Van eenen katoenwinkel :

't Katoen ! Helaas ! is duer gebleven,
Dat is voor Gent een slechte zaak !
Toch wordt er veel katoen gegeven
Ter eere van den braven Jaek.

Van eenen brigadier van politie :

Was dat geen schreeuwende injustice
Dat men voor Jaek zoolang niets deê ?
Nu doet en huis en kelder meê,
Ja, burgers ! tot zelfs de politie
Viert voor den man van orde en vreê.

Nog van eenen kleermaker :

Dry kleêremakers in één straet;
Vriend, 'k vinde dat da' nog al gaet.
Wij vieren nu zoo blyê.
Ons Jacob in met ons gedreïend,
Want alle goede dingen, vriend
Bestaen altijd uit DRYÊ.

Van eenen spekslagter :

New-York, Parys, Berlyn of Londen
Nooit werd by u een man gevonden
Die als ons Jaek, in elk gevecht,
Streed voor de Vrijheid en het Regt.
Daarin zyt gy ons ver ten achter,
En 'k zeg 't regtuit als verkenslagter :
« Dat is geen spek
Voor uwen bek ».

Van eene fruitverkoopster :

Een goede boom geeft goede fruiten :
Pauline weet dat lang van buiten.
Geen schooner boom dan onze held,
't Zij met het fruit ook zoo gesteld.

Van eene mode-maekster :

De mode volgt veel rare vlagen
En zij verandert alle dagen,
Eerst werd ons Jacob voorgesteld
Als dief, als schurk, als menschen-eter.
Goddank ! Nu weten wij het beter
En groeten trotsch den vromen held !

Van eene rentenierster :

Wie Artevelde mint leeft (nog) vrij in 't eigen land,
Wie Artevelde smaedt leeft slaef aen vreemden band.

Nog van eenen kruidenier :

Zout in al wat wordt geschreven
Doet de menschen peper geven.
Hoû en troû en vranc en vry
Lyk ons dierbare Artevelde,
Die de dweepers nedervelde,
Dat is vlaemsche specery.

Nog van eenen herbergier :

Klimt maer op den Chinois⁽³⁾ zijn trappen
Om eene goede pint te knappen.
Want om te vieren voor den vlaemschen zeun
Ziet gy dat ik niet boven weun.

Nog van eene rentenierster :

Nog leeft in onzen geest
De geest van Jacob's eeuw.
Men huldigt nu om 't meest
Den fieren Vlaemschen Leeuw.

Van eenen huerkoetsier :

Dat Artevelde nog moest leven,
'k Zou hem voor niet myn peerden geven;
Want alles wat hij zei of deê
Was voor de welvaart en de vreê.

Van eenen boekbinder die verhuisd is

Ik woonde lang hier op den hoek
En las en bond er menig boek,
Dat sprak van vlaemschen roem en zegt,
'k Vier met myne oude bureu meê;
Sauvage⁽⁴⁾ mint en orde en vreê
Ofschoon zyn naam 't contrarie zegt.

Ziet hier nog eenige opschriften uit dezelfde straet :

Een nieuwe school gaet open in ons straet,
Te beter voor die 't volksgeluk verstaet,
Opdat haer licht elks hert en geest beschyn !
Laet Arteveld haer peter zyn.

(3) Bekend koffiehuis op de Vogelmarkt.

(4) J. Sauvage, bekend boekbinder, wonende in de St.-Jansvest, nr. 8.

« 't Licht zy! » « En 't licht was! »
Dat licht is in ons eeuw door vryheid te vertolken
En Jacob had voorwaer verbonden alle volken.
Had hy den damp gekend, den klapdraed⁽⁵⁾ en de gaz.
Van Artevelde leer, hy die het vlaemsche land,
Tot heil van 't vlaemsche volk, vereende in broederband.
Men weet niet wat er van 't gebeente van Jacob werd.
Wat geeft dat, als hy leeft in ieder Vlamingshert ?

Opschrift van eene groote witte vlag :

Hij droeg met moed
En sterke hand
De leeuwenvaen
Van 't vlaemsche land !

Aen het klein Vleeschhuis

(Onder het wapen der weversnering)

Gy kent de wevers-nering wel ?
Hier was het voortyds⁽⁶⁾ haer kapel ...
Met altaers, torens, hooge trappen !
Waer eertyds wierook brandde en was,
Men preêkte en misse zong of las,
Is men nu neerstig vleesch aen 't kappen.
Zoo draeit en keert het 't allen kant
Maar nooit ons trouwe liefdebrand
Voor Vrijheid en voor Vaderland !

(Onder het wapen der beenhouders)

Ons brave Jaek, ons burgerheld,
Door moord verraed ten neêr geveld,
Herleeft in volle glorie weder.
Want niets kan dyën door verraed
En wat daerop gebouwen staet
Valt magteloos verpletterd neder.
Gy die de vryheid wel verstaet
Die moeten, op de regte baen,
Altyd in regte schoenen gaen.

Paul DE KEYSER.

(5) Telegraaf.

(6) In de Korte Dagsteeg, thans Cinema Savoy.

Een achttiende-eeuwse liederhandschriftje

Nummer XXII G 30 van het Seminarie voor Germanistiek van de Facultés Universitaires Notre Dame de la Paix te Namen is een achttiende-eeuwse handschriftje dat naast een aantal onbelangrijke teksten toch ook enkele liederen bevat die verdienen afgedrukt te worden. Hierbij denk ik in de eerste plaats aan het **Nieuw Liedeken van de vrey gendschen schippers stemme al soo het begint van den Taerten eter met syn kind**, een tekst die echter onverstaanbaar is zonder enige historische toelichting.

Nu bestaat er wel een geschiedenis van de Vreye Schippers⁽¹⁾ maar over de Onvreye Schippers verscheen nagenoeg niets⁽²⁾ en een schets van de eeuwenlange rivaliteit tussen beide groepen varende Stropkes schuilt nog in de talrijke pleitschriften die aan de wisselende landsbesturen werden aangeboden. In afwachting dat ik met een inleiding tot het sociaal-historische liedeken van de Vrey Gendschen Schippers klaar kom, wou ik alvast een beschrijving van het handschriftje met een inhoudsopgave geven.

1. Het handschriftje

Namen, Seminarie Germanistiek XXII G 30; papier; 165×140 mm; slap kartonnen kaftje. In de linkerbovenhoek enkele penntrekken die de naam Leaucourt laten vermoeden. Over het ganse voorkaftje, in letters van 23 en 16 mm, nog eens: M. Van Leaucourt Joannus. Op kaftje 2, in de linkerbovenhoek, de signatuur I 11, plaats welke het handschriftje in de bibliotheek van Prof. em. Dr. Fr. Baur innam. Hij vond het op de Gentse Vrijdagmarkt en heeft het « wel met enige folkloristische belangstelling gelezen, maar nooit met een bril op! ... » Uit zijn bezit geraakte het handschriftje in 1961 te Namen.

Onder die signatuur, in een duidelijk leesbaar geschrift: Denolet in de smesse/tot beveren/te behandigen Mynheer/goetaels.

Op kaftje 3, naast de woorden **Van den weduwaer**, volgend rekenpelletje:

(1) DE POTTER Frans, De nering der Vrije Schippers of « 't Gheselschip van den watere », in: Gent, van den oudsten tijd tot heden, deel 3, pp. 7-57, bijlagen pp. 483-489.

CORRYN Fernand, Het Schippersambacht te Gent (1302-1492), in: Handelingen der Maatschappij van Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, N.R., dl. I (1944) pp. 165-204.

Idem, Het Schippersambacht te Gent van 1302 tot 1492; lezing; gestencild (1952) 14 pp.

(2) DE POTTER Frans, Nering der Onvrije Schippers/Schippersmaets; aangeh. werk, dl. VII, pp. 337-344.

			1			
		2	4	2		
3		2		3		
	6		9			
4		2	3		4	
	8		12		16	
5		2	3		4	5
	10		15		20	25

enz.

Over de ganse middenhelft volgt dan « Den onderschreven be-
kennende wel/ende deugdelyck ontfangen t'hebben/uijt d'handen
van francis van baerele/de somme van 9 Ponden derthien schel-
lingen/corant geld dit over een vooldoeninge van een/Jaer huijs
hueren verschenen den i julij 1744 ».

In zijn huidige toestand bestaat het schriftje uit 3 bundeltjes
bladzijden, samengehouden door een achtdubbel touwtje. Het
eerste bundeltje telt 48 bladzijden. Van het tweede bundeltje (oor-
spronkelijk telde dit ook 48 bladzijden) verdwenen enkele blad-
zijden; wat er overblijft pagineerde ik van 49 tot 84. Minstens
één blad is weggescheurd na de bladzijde 56. Gevolg hiervan is
dat bladzijde 57 begint met de negende strofe van een lied. Zestien
bladzijden, nu genummerd 85-100, bleven van het derde bundeltje
bewaard. Ging er misschien een bladzijde verloren dan bracht
dit toch geen verlies aan tekst met zich mee. De bladzijden 70-84
zijn, afgezien van een raadseltje op blz. 70 en twee onbelangrijke
aantekeningen op 71 en 83, onbeschreven. Op bladzijde 100 ten
slotte :

Desen Boek behoort toe aen joannes Van Leau/
Court woonende aan d'oordeel brugge vrey schippers-/
maet tot Gend.

Is Joannes Van Leaucourt de tekstschrijver van de liedjes ? Ik
vermoed van niet. Op vier plaatsen, nl. op de bladzijden 35, 50, 52
en 97, komt zijn naam voor onder het Finis of Eijnde van de tekst,
maar telkens verschillen de inktkleur en de hand waarmee tekst
en handtekening geschreven werden. In het herhaald voorkomen
van de naam op de zoëven genoemde bladzijden en op het kaftje
zie ik geen aanduiding van het auteurschap, wel een gewild be-
vestiging van « Desen Boek behoort toe aen ... ». Zou dit een aan-
duiding zijn dat Van Leaucourt de schrijver niet is, dan is er
aan de andere kant niets dat zou mogelijk maken de auteur op het
spoor te komen.

Op de bladzijden 7-8/41-42; 9-10/39-40; 11-12/37-38 en 13-14/35-36
komen de initialen F. D. als watermerk voor. Op 15-16/33-34 nog-
maals F. D. met vrouwefiguur en leeuw in tuin, een voorstelling
die onmiddellijk aan de Maghet van Ghend op zestiende-eeuwse

boekbanden denken doet⁽³⁾. W. A. Churchill echter noemt dit watermerk een **Maid of Dort** (Dordrecht) gezeten in een **Garden of Holland**⁽⁴⁾. Hollandse Tuin (wapenkunde) : een uit palissaden bestaande of uit twijgen gevlochten ronde en lage omheining met aan de voorzijde een hekje; daarbinnen de klimmende Hollandse leeuw of wel een zittende maagd, het Hollandse wapen vasthoudend. Zinnebeeld van het gewest Holland, in gebruik sedert de inneming van het slot Hagestein (1405). Komt op 16e eeuwse zegels en punten voor⁽⁵⁾.

2. Inhoudsopgave

1. Chansonette nouvel.
inc. : Bon jour ma pitite min jannes
expl. : hier mede is myn liedeken uyt.
blz. 1-3; 46 verzen in 6 strofen.
2. Chansonnette novel demi flamand en demi francois.
inc. : Si jetrois roi ma pitite min jonne
expl. : als in u gesicht.
blz. 3-5; 26 v. in 4 strf.
3. Chanson nouvel.
inc. : ma brunette jolie maitresse.
expl. : affaire affaire affaire.
blz. 5-6; 20 v. in 4 strf.
4. Nieuw liedeken op de weyse van den nieuwe veusen.
inc. : in myn jeugt myn jonge jaeren
expl. : tot het alder meesten aenscheijn.
blz. 6-10; 64 v. in 8 strf.
5. Nieuw liedeken stemme van de vorsejde daegen.
inc. : gy jonkheyd van het land
expl. : al in den quaeden strijdt.
blz. 10-13; 63 v. in 8 strf.
(de rechterhelft van blz. 13, verdeeld in 2 rijen waarvan anderhalve beschreven : een lijstje van 41 plaatsnamen : sente nijs, laetem, baerele, lerene)
6. Nieuw liedeken van de wevers stemme als de wevery gaet.
inc. : wevers en maekt geen droefheyd meer,
expl. : die hulder ambacht kennen.
blz. 14-18; 76 v. in 10 strf.
7. Liedeken van joanna stemme van maria.
inc. : o joanna godts vrindinne,
expl. : tot ons zielens saligheyt.
blz. 18-21; 56 v. in 8 strf.

(3) Zie de platen bij Die Maghet van Ghend, in Oostvl. Zanten 1961, nr. 6, blz. 231-232.

(4) CHURCHILL W. A., Watermarks in paper in Holland, England, France etc., the XVII and XVIII centuries, pp. 127-153.

(5) Oosthoek's Encyclopaedie, 4e druk, XIV, p. 679.

8. Liedeken van Lison stemme ik gink uyt vryen.
inc. : Lison lach in den bosch tot ruste,
expl. : wie maecher dog de oorsaek zijn.
blz. 21-23; 40 v. in 4 strf.
9. Liedeken van Claes stemme van de meijskens van vijftin jaeren.
inc. : Claes die sprak syn moeder aen,
expl. : en komt in geen verdriet.
blz. 23-28; 113 v. in 11 strf.
10. Nieuw liedeken van de vrey gendschen schippers stemme al soo het
begint van den Taerten eter met syn kind.
inc. : Die den Lof wilt hooren sijngen
expl. : ik en wielse u niet nomen voor een croon.
blz. 29-35; 119 v. in 15 strf.
11. Nieuw liedeken Stemme van de Liefde.
inc. : Als ik aensien Lisander
expl. : als man en vrouw.
blz. 36-40; 56 v. in 4 strf.
12. Liedeken van de dochter die te beklaegen is Stemme van den droeve
Minnaer.
inc. : Ach wat droeve Plaegen
expl. : winne u saligheijd.
blz. 40-43; 62 v. in 8 strf.
13. Liedeken.
inc. : k^rmontere De dormeusen,
expl. : al haer tanden uyt.
blz. 43-46; 109 v. in 7 strf.
14. Liedeken.
inc. : Gij wort van mij gegroet,
expl. : door u stoer gemoet.
blz. 47-48; 84 v. in 7 strf.
15. Liedeken van eenen Mulder.
inc. : Lest mael een magd van achtien jaeren
expl. : onder en bove en dan wij in.
blz. 49-50; 38 v. in 5 strf.
16. Ik en weijgeren het u niet ...
inc. : Ik en weijgeren het u niet
expl. : adue liefsten heer.
blz. 51; 8 verzen.
17. Liedeken stemme de la treise.
inc. : Agh had ik tog troost genoten
expl. : mij hier soo een lief t' hebben getoont.
blz. 51-52; 30 v. in 6 strf.
18. Strijden tegen de dronkenschap.
inc. : Hoe veel en synder niet
expl. : te sijn van Vreken aerdt.
blz. 53-54; 88 verzen.

19. Liedeken stemme van den kaelen joncker.
inc. : Ach hoe siet men nu drupe
expl. : spiegelt u aen mijn beklagh.
blz. 55-56; 80 v. in 10 strf.
20. Onvolledig (zie beschrijving handschriftje)
blz. 57-58; strofen 9-14 = 72 verzen.
21. Chanson nouvel.
inc. : Vous lordonnez, je me fairai connaitre
expl. : si de vous plaire, il obtient d'avantage.
blz. 59; 16 v. in 4 strf.
22. Liedeken Stemme van De Jagtgodinne.
inc. : Morgens vroeg al met den daegen
expl. : soo lanck als gy schieten kont.
blz. 60-62; 48 v. in 6 strf.
23. Liedeken Stemme Jonkheyd wilt eens hooren.
inc. : Men vint viesen snaeken
expl. : vortaeen soo gaen ciraeten en mag trouwen.
blz. 63-69; 121 v. in 13 strf.
24. Liedeken.
inc. : Ik ontwack op seker reyse,
expl. : dit gelaeseken suyver uijt.
blz. 85-87; 48 v. in 3 strf.
25. Nieuw Liedeken.
inc. : Een grijsaert vol van min
expl. : veel beter dient.
blz. 87-92; 99 v. in 11 strf.
26. Liedeken van de boere kerremisse.
inc. : T'is van daege hier kerremisse
expl. : ik seg adieu tot naeste Jaer.
blz. 92-94; 64 v. in 8 strf.
27. Nieuw gesang van slijp schaer en mes.
inc. : Soo lanck mijn steen kan slijpen
expl. : het geld gaet uyt mijn kas.
blz. 95-97; 81 v. in 9 strf.
28. Liedeken.
inc. : Het was laest mael in de mandt van mey
expl. : en seggen adie tot naeste jaer.
blz. 98-100; 46 v. in 5 strf.

GUIDO HENDRIX.

Zoeken en Zanten.

in vele boeken, langs alle kanten

GENT. — Een verdwenen duiventil?

Op de eigendom van de familie Coppejans in de Trommelstraat te Gent bevond zich een merkwaardig gerestaureerd gebouwtje. We vermoeden dat het een duiventil moet geweest zijn, uit de 16de eeuw.

De restauratie van het torentje gebeurde in 1957 door de heer Urbain Den Dooven uit Gent. Het hoofdgebouw en het gerestaureerd torentje werd in 1963 gesloopt.

We hebben getracht nog enkele gegevens te verzamelen over het verdwenen torentje. Gedeeltelijk zijn we daarin geslaagd dank zij de uitleg die ons verschaft werd door de restaurateur Den Dooven.

De oorspronkelijke architectuur dateerde uit de 16de eeuw. Het zeskantig torentje, opgetrokken uit baksteen, stond boven de kruin van een zadeldak. Vier muren hadden een open ruimte met glasraam; de andere vlakken waren twee blinde muren. Het geheel was bekroond met een spitse toren. De torengeliding was afgesloten door een vooruitspringende profiëring in witte steen. 78 holle bakstenen vormden een mooi decoratief element.

Langs een ingebouwde wenteltrap bereikte men de top van het torentje.

De constructie van het torentje laat ons vermoeden dat we hier te doen hebben met een duiventil. De geprofileerde borstwering vertoont veel gelijkenis met een duivenloper. Langs de vensters konden de duiven in de toren. Vermoedelijk waren de blinde muren langs de binnenkant bezet met duivennesten welke men vervaardigde met klei en stro.

De open bakstenen deden dienst als vogel-nestjes want achter deze stenen was nog een holte van een muurdikte uitgespaard.

Gelijkaardige torens versierden vooral hoven of woningen van welstellenden. Ze dienden als duiventil of duifhuis.

We gaan ons niet wagen op het terrein van de duivenliefhebberij. Mogelijks vinden we een medewerker die ons meer weet te vertellen

over tuiventorens en duivenliefhebberij in het verleden.

M. DAEM.

De paters Dominikanen bezitten op hun buitengoed te St.-Martens-Latem een prachtige verzameling van koffiemolens. Enkele exemplaren zijn afkomstig uit Brazilië, Duitsland en Zwitserland.

We wensen pater Belderbos geluk met zijn initiatief en hopen met hem dat zijn verzameling koffiemolens moge aangroeien in aantal en in curiosa. M. D.

ST.-AMANDSBERG. — Ezelsfeesten

De ezelsfeesten beleefden in sept. 1963 een derde schitterende uitgave. Het is voorbarig thans te beweren dat dit volksfeest de weg zal opgaan van een volkskundige traditie. Maar toch zijn we er reeds als zanter op uitgetrokken om een woordje meer te vernemen over de ezelsfeesten.

Hoe is het ezelsfeest ontstaan? De jaarlijkse kermis te St.-Amandsberg op de eerste zondag van september kende op de St.-Amandsparochie veel succes met het ajuinfestival (1). Het gemeentebestuur bleef niet afzijdig en steunde elk initiatief dat nering en tering in de gemeente bracht. Zo kon het organiserend comité van het ajuinfestival (F.A.S.) op de financiële steun van het gemeentebestuur rekenen.

De parochie van het H. Hart voelde zich stiefmoederlijk behandeld bij het toekennen van de gemeentelijke subsidie voor de kermisviering en de officiële verantwoording werd geformuleerd in de vraag: « Wat gebeurt er op 't H. Hart om 't volk aan te trekken? »

Wat gebeuren moest, gebeurde! In 1961 werd « iets » gedaan en de toelage en het succes volgden. De H.-Hartparochie stak van wal met haar eerste ezelsfeest, georganiseerd door de dekenij.

Het ontstaan van de ezelsfeesten is te zoeken in de naijver tussen twee buurtedekenijen, deze van de St.-Amandsparochie en deze van de H.-Hartparochie. Hierbij hoort een andere vraag van de zanter: « Waarom werd « de ezel » gekozen als motief voor het volksfeest? » Over het antwoord zijn de geraadpleegde personen het allen eens: het is louter toeval en ook de promotors en organisatoren van de ezelsfeesten kunnen geen uit'eg verschaffen over het gekozen motief. Het had evengoed een kat of hond kunnen zijn. Niets sluit echter uit dat men in de nabije toekomst moppen zou kunnen verzinnen om een verband te leggen tussen de ezel en het parochiaal volksfeest.

Waarin bestaat het ezelsfeest? De feestelijkheden beginnen met een stoet. Hierin zijn twee aspecten vertegenwoordigd: handelsreklame en ontspanning.

In het ontspanningsgedeelte vinden we cavalcadegroepen, de plaatselijke reuzenfamilie (2), de reuze-ezel en de muziekkorpsen die zorgen voor een opgewekte stemming. De ezel die in de stoet rijdt is op een wagen geplaatst; en ter verduidelijking voegen we hieraan toe wat op het aanplakbiljet te lezen staat « een reuze-ezel die gouden munten floept » (3). Bij de stoet hoort een tombola. De genummerde loten hebben de vorm van een ezel. Bij de aankoop van hun waren geven de verkopers loten aan hun klanten. 'T'en slotte wordt het motief « ezel » gretig gebruikt als reclamemiddel in de etalages.

Lot van tombola.

(1) Oostvlaamsche Zanten 38e jg. (1963), nr. 6, blz. 335-336.

(2) Reuzen van de Kunststraat worden Jan en Mie genoemd.

(3) floepen = uitwerpen.

Cliché Het Volk

De optocht van de ezel in 1963.

Gedurende het ezelsfeest 1962 werd onze aandacht gevestigd op een ezel met een strohoed over de oren getrokken. Toen we vroegen of daar een betekenis aan gehecht werd kregen we als antwoord dat de ezel drachtig was. Vroeger, zo zei men, bestond het gebruik om de drachtige ezels te beschermen, tegen stokslagen op hun kop, door er een strohoed op te plaatsen.

In september 1963 mochten we constateren dat de voorspelling van vorig jaar bewaarheid was. De ezelsfamilie was verrijkt met een ezelsveulen « Bam » genaamd. Tijdens zijn eerste optocht in de straten van de parochie werd de jonge Bam uitbundig toegejuicht. Peter en meter waren ook van de partij en strooiden met kwistige hand suikereitjes en gouden (chocoladen) muntstukken onder de toeschouwers uit. De tombola ging in 1963 gepaard met een bijzondere verrassing. De gelukkige winnaar kreeg een speenvarken gezeten in een vergulde kooi.

Hoe het ezelsfeest verder zal evolueren weten we niet. Laten we hopen dat de buurtedekening over voldoende financiële en morele steun zal beschikken om het ingezette initiatief van de ezelsfeesten in stand te houden. M. Daem.

SPOORWEGEN. — Benamingen van voertuigen

Ons medelid Paul Lindemans vestigt onze aandacht op een artikel van Henri Pauwels getiteld « Trein en Folklore » verschenen in *Eigen Schoon* en *De Brabander*, 18e jg. (1935), blz. 299-300.

« Het treintje dat uit Brussel over Opwijk, Moorsel en Aalst 's morgens om zes uur en 's avonds laat, het werkvolk meevoert, staat overal in de streek bekend

onder de naam van *den Bokser*, een spotnaam die hij waarschijnlijk gekregen heeft ten tijde van de beroering der Boksers in China, » (2)

« Op de lijn Aalst-Burst sukkelde twee keer daags een familietreintje dat de vriendelijke naam « *Camilleken* » draagt. Het schijnt dat dit treintje in het land nog andere naamgenoten heeft » (3) « zowel als zijn broertje het « *koffiemoleken* ».

Het treintje dat de spoorlijn Aalst, Opwijk, Londerzeel bediende noemde men in de streek « *Leirken* ». (4)

Grembergen was bediend door twee lijnen, de ene naar St.-Niklaas en de andere naar Lokeren. Op de eerste reed « *het Hammeneerken* », op de tweede « *de Lokeneer* ».

Paul Lindemans.

OOSTERZELE. — Humor

Vientje Wagemackers had een naam die overeenstemde met zijn stiel: hij maakte karren. Hij had maar één gebrek, maar het was er een groot: hij kon noch volle noch lege pinten of potten zien staan. Daardoor gebeurde het nogal veel, dat hij dronken van de ene kant van de straat naar de andere kant waggelde. Op een keer ging hij, of liever zwaaide hij zo naar huis en hij had een haring bij zich.

Hij moest over een beek springen en op dat moment viel de haring in het water.

Vien aan 't zoeken. Eindelijk kwam het beestje te voorschijn, maar beeld u even de verstomming van de karrenmaker in: in plaats van een dode haring hield hij een levend dier in zijn vingers: het was een puit, maar dat beseftte hij natuurlijk niet direkt.

Vien grolde: *Ge moogt spartelen en lawijt maken, zoveel als ge wilt, ge hebt me zeven cent gekost en ge moet naar binnen!* En de dronkelap speelde zijn buit naar binnen.

Uit een onuitgegeven studie van Léon De Neve. Oosterzele 1956.

OOSTERZELE. — Bronlegende van de H. Gangulfus

De heilige Gangulfus, de patroon van onze gemeente, was een krijgsoverste. Op zekere dag trok hij met zijn bende soldaten door onze gemeente. Het was in de zomer, het was heel warm en al de mannen hadden dorst.

Ze hielden halt voor het hof van een boer die bij iedereen bekend was om zijn gierigheid en daar vroegen ze te drinken.

De boer was niet al te goed gemutst, maar hij wou ze toch te drinken geven, op voorwaarde, dat ieder soldaat een stuiver zou betalen. De H. Gangulfus vond dat zeker niet plezierig, maar hij betaalde toch, wat de boer vroeg, omdat zijn soldaten krepeerden van de dorst. En als iedereen goed gedronken had, vroeg de krijgsoverste aan de boer:

— *Zeg, man, zoudt ge niet gans uwe waterput verkopen?*

De boer keek raar op, en lachte wat, want hij wist dat zo iets onmogelijk was, maar toch noemde hij een grote som.

(2) *Bokser*, zie O.Z. 38e jg. (1963), nr. 2, blz. 66. Mededeling door Eug. Van den Broeck.

(3) *Kamielke*, zie O.Z. 38e jg. (1963), nr. 5, blz. 268. Mededeling door F. Van Es.

(4) *Leirken*, idem voetnoot nr. 2.

De krijgsoverste knikte, haalde zijn geldbeurs te voorschijn en gaf de gevraagde som. Niemand heeft ooit juist geweten hoeveel.

In elk geval: de krijgsoverste haakte de steenput aan zijne stok, legde die op zijn schouders en weg waren ze en de boer stond er stom te kijken.

De boer probeerde een nieuwe put te graven, maar daar kwam nooit water in.

En als de boer gestorven is, ontstond er op die plaats vanzelf een bron die de mensen Gangulfusbron hebben genoemd.

En als ge wilt, kunt ge de bron nog altijd zien, het is niet ver van de kerk. (1)

Uit een onuitgegeven studie van Léon De Neve. Oosterzele 1956.

GAVERE. — Volkshumor en Volkstypen

GAVERE is een mooie gemeente gelegen op de Schelde ten zuiden van Gent, bijna in 't hartje van Oost-Vlaanderen. Is vermaard in de Belgische geschiedenis door de veldslag aldaar geleverd in 1453. De opstandige Gentenaren streden er tegen de legers van Filips de Goede en werden er verslagen. Een wijk draagt de naam van « Rode Zee » welke herinnert aan die veldslag, omdat een aldaar vloeiende beek « de Leebeek », die in de Schelde uitmondt, rood zag van het vergoten bloed.

Gavere is enigszins een centrum tussen de omliggende gemeenten: Semmerzake, Vurste, Dikkelvenne, Asper en Eke. Het volk van Gavere houdt van levenslust, lol en leute. Zoals alle steden en dorpen hun volkstypen bezitten, zo ook heeft Gavere de zijne. In verband met de onlangs gehouden tentoonstelling « OUD GAVERE » in juni jl.⁽²⁾ is het niet min interessant een en ander te vernemen over Gavers volkshumor en volkstypen die de eeuwigheid zijn ingegaan en die allen in de 19^e eeuw geboren zijn.

Loting

't Was in 1846 loting. Een « loter » had als « lotje » nummer 1 (een) uit de trommel gehaald; hetgeen een zeldzaamheid was daar er in dat jaar geen reservenummers waren. Zoals alle lotgenoten had de « loter » zijn nummer op zijn « klakke » (muts) gespeld en toen een ongeletterd vrouwtje hem vroeg: « **Maar jongen, er staat zo weinig op uw lotje?** » antwoordde de loter zeer kalm « **Ja't, Verseke, had ons Heer nie bermertig geweest daar en stond niets op.** » « **Ei maar jongens, toch** » zei Verseke.

Koningloper

In Gavere heerst sedert vele jaren het gebruik van « *Keuninklopen* » op Oudejaars- en Driekoningenavond. De wedijver bestaat er in om bij vrienden en kennissen of ook in de herbergen, hetzij individueel, hetzij per groep zich te vertonen en te trachten om niet herkend te worden. 't Moet ongeveer vijftig jaar geleden zijn, onder een bepaalde groep bevond zich een zekere R. K. die men een poets had gebakken. Men had immers buiten zijn weten

(1) **N.v.d.R.** Dezelfde legende kwam voor in St.-Truiden. Zie **E. H. G. Celis.** Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land, Gent, 1923, blz. 182.

(2) O.Z. 38^e jg. (1963), n° 5, blz. 270.

zijn naam op zijn rug gespeld en men liet hem beurtelings eerst ofwel laatst binnengaan. Toen men zijn naam riep, kon hij maar niet begrijpen dat men hem overal herkende. Daar hij niet van de snuggerste was, duurde het lang vooraleer hij tot de ontdekking van de oorzaak kwam.

Kerstviering

Bij een lid van de kerkzangersgroep werd op Kerstavond een meisje geboren; door zijn gebuur werd de deur op een kier geopend en de gelukwensen klonken : « 'k Heb de wereld rondgerezen, also een jaar of tien; maar een kerstekind met haar op zijn smoel dat heb ik nooit gezien ». — De vader droeg immers een volle baard !

Bijnamen

De Gaverse mannen zijn steeds bekend geweest als « uitgaanders ». De maandag was voor velen « een broertje van de zondag » en 's namiddags was 't gewoonlijk vrij af. Een aanpalende gemeente schertste met hun zogezegd nietsdoen op de toon van het gelui der klokken. Bim ... Bom ... Bam ... « **Huuveerdig Gavre, leeggangers volk !** ».

De Gaverlingen worden bestempeld als « **pottepakkers** ». Immers in de hoofdstraat, d.i. van de Scheldebrug tot aan de marktplaats, naar schatting driehonderdvijftig meters lang, telde men vóór 1914 niet min dan 21 estaminets. Die ze dus alle bezocht op een namiddag of avond, had zijn lading en dat gebeurde niet zelden.

Volkstypen

Als volkstypen kunnen wij opsommen :

« **SIETE** » de visvrouw die haar volkswaar — haring, sprot, stokvis, levaart, geirnaart, enz. — van deur tot deur aanbracht op een « kortewagen » gevoerd door « Wardje », beide kenden geen letter zo groot als een boom : « **De grote letters en ken 'k nie en de kleintjes en zie 'k nie** » zei Siete; maar ze kon verbazend goed uit het hoofd rekenen met centen, halve kluiten en kluiten. Telde zij eens mis, dan was het meestal in haar voordeel.

PO, bekend om zijn gedurig morren, noemde men de « Ronkere ». Was estaminethouder evenals zijn gebuur deur aan deur. Zij hadden « den thuiswacht », de blauwe voorschoot was « uitgesteken », tot teken dat de vrouw afwezig was, en ze dronken zich zat met « nen kluit ». Ze gingen overhands een druppel drinken aan de toog en betaalden telkens met dezelfde « kluit » (0,10 F).

KAMIEL DE EENARM had door een ongeluk zijn arm verloren. Hij vertoonde op de aloude jaarmarkt in november een das als bezienswaardigheid. De spreker lokte de kijkers binnen door te roepen : « **De levende das die de arm van Kamiel verslonden heeft !** ». Kamiel kon evenwel goed de kortewagen voeren met het « hangzeel » over de schouders.

« GUST STOELIE » had aan 't werken een broertje dood. Het lastigste werk dat hij wekelijks verrichtte was de viggenmanden helpen af- en opladen van de « viggenkutsen » of viggenkoopmans die 's maandags naar de markt kwamen. Hij voerde in de week nu en dan iets met de kruiwagen, doch stond meestal in het deurgat of aan de gevel van het bierhuis en klampte de voorbijgangers aan om 't laatste nieuws te weten, want Gust was zeer nieuwsgierig. Hij had bestendig de « chieke » in de mond en de mondhoeken waren om zo te zeggen naar het « speken » vergroeid.

« POL KODDE » een houtzager met de hand, moeilijk op de gang en ter sprake, zaagde samen met zijn broeder bomen voor de wagenmakers en timmerlieden voor 1,50 F per dag en de kost. Ze hadden geen armoe, doch ook geen weelde.

« KARDOES KRAAIE » was een goed zwemmer. Op de zomerkermis in juni liet hij verscheidene jaren in de Schelde, met veel fratsen gepaard, zijn duik- en zwemkunst zien als aantrekkelijkheid.

« JAN BOSSERS » een eenzaat, stond bekend als lezer van « bijbelse en zwarte boeken ». Werd door de kinderen geschuwd en ook van ver uitgejouwd als een tovenaar. Jan steeds drager van een dikke mispelaren stok, maakte alsdan een kruis op de grond, mompelde enige onverstaanbare woorden en zwierde uit al zijn kracht zijn stok naar de uitdagers, zonder ooit iemand te treffen.

« KONKEL KOBIE » bekend als een lelijk mens, werd, voor de grap, verkozen tot Kommandant van de Pompiers (met droge kele) en tevens als schoonheidsprins. Hij werd als dusdanig plechtig aangesteld met veel pret en vele pinten bier.

« JEUNTJE TAAIE » een van die brave zielen die gaarne « viste en stroopte » ging bij de kennissen « noden » voor de begravinge van zijn overleden broeder en drukte zich uit als volgt: « **Onzen anderen heeft het laten liggen, komde gulder uuk naar 't spel ?** »

Mocht het nu zijn dat ik een paar typen heb overgeslagen, de belangstellende lezers willen mij ervoor verontschuldigen en mischien op hun beurt de leemte aanvullen.

O. S. DEPRAET.

Radiouitzendingen over Volkskunde

De Heer Hendrik Daems, Eerste Programmator Volksmuziek bij de Vlaamse Uitzendingen van de Belgische Radio en die aanvaard heeft de schakel te zijn tussen deze instelling en de Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde had bij een samenkomst met deze Commissie aan haar leden een tabel overhandigd met de wekelijkse uitzendingen die dag op dag gebeuren en voor de volkskundigen kunnen van belang zijn. Met zijn toelating mogen wij aan onze leden dit nuttig document kenbaar maken, waarvoor onze hartelijkste dank.

Vaste rubrieken uit het universeel repertorium van folklore en ethnische muziek — schema dat vanaf oktober 1963 werd aanvaard :

Iedere ochtend van de week : tussen 6.30 en 8.00 h gpl. Volksmuziek, waarbij minstens 6 nummers waartussen 2 nummers uit België.

Zondag : 9.20 - 9.45 h : gpl. Hand in hand, een programma van volksmuziek uit verschillende landen met bondig onderhoudend commentaar.
9.45 - 10.00 h. : Beiaardopnamen van Belgische beiaarden.

Maandag : 22.15 - 22.35 h : Volkszangen en dansen.

Een programma van volkse bewerkingen ook authentieke buitenlandse folklore. gpl. pas verschenen en meestal in eerste uitvoering of eerste uitzending in België.

Dinsdag : 17.45 - 18.00 h : Ons volksconcertje.

Levende folklore, oude en nieuwe volksdansen, jeugdorkesten met volkse inslag, harmonie, fanfare, gildenmuziek e.a.

Woensdag : 15.45 - 16.00 h : Kinderkoren met volksliederen en streekliederen.

22.15 - 22.35 h : Folklore festivals.

Uitzendingen van buitenlandse radio's of binnenlandse activiteiten (uitgesteld relais bijv. van volksdansfestival te Schoten, Kapellen, Oostende en allerlei inrichtingen van kulturele verenigingen).

Donderdag : 22.50 - 23.00 h : Volks allerlei.

Uitsluitend instrumentale folklore, bijvoorbeeld doedelzak, schalmei, fijfer, flamenogitaar, enz.

Vrijdag : 20.40 - 21.00 h : Zang en dans in onze Vlaamse Gewesten.

21.45 - 22.00 h : Volkskunde. Uitzending van gpl. van wetenschappelijke waarde.

Productie van eigen opnamen van ethnische muziek in samenwerking met Belgische volkskundigen, uitzending als « middel » om het doel « archief » te genaken.

21.45 - 22.00 h. : Volkskunde.

Uitzending van gpl. van wetenschappelijke waarde.

Zaterdag : 17.25 - 17.45 h : Levende liefhebberskoren.

(de helft gewijd aan volksliederen uit ons rijk verleden, de andere helft gewijd aan polyfonisten).

De keuze van onderwerpen voor die programma's :

De onderwerpen worden gekozen vanuit volgend viervoudig standpunt :

- a) **Volksopleiding :** gezonde muzikale smaakvorming, uitzuiveren van de muzikale smaak, heropvoeding van het muzikaal volksleven.
- b) **muzikale stijlkunde :** milieu-studie, expressie-vormen en middelen in de muzikale volkstaal.
- c) **de eigen aard van de Vlaamse muziek uitdrukken :** muzikale zeden en gewoonten, muzikale vergelijkingen en portretten.
- d) **okkasionele onderwerpen :** van litterair-poëtische strekking, van etisch-religieus gehalte, van historische of sociale betekenis.

Oproep met enkele suggesties van onderwerpen die geschikt zouden zijn om, onder een of ander van de voornoemde standpunten te worden behandeld en dit ad libitum als een reeks van programma's van zeer verschillende inhoud en karakter, steeds in het raam van « Zang en dans in onze Vlaamse Gewesten » :

- Een afgebakend gewest, stad of natuurlijke streek, een rivier, enz.
- Zang in het Vlaams gezinsleven.
- Vlaamse kinderzang.
- Portretten in woord en melodie.
- De levensstadia.
- De jaarkring.
- Muzikale traditie.
- De Vlaamse melopee.
- Muzikaal kruid en onkruid.
- In de spiegel van de muzikale folklore.
- Eigen haar, eigen aard.
- Zangvreugde en vreugdezang in het volksleven.

Onze vraag tot slot: wie kan aan de Heer Daems rechtstreeks of aan onze bestuursleden wetenswaardige zaken over deze onderwerpen ter hand bezorgen?

R. Vankenhove.

Volkskunde en Televisie. — « DAER MEN DEN BOGHE HANTEERT » ...

Op 30 januari 1964 bood de Vlaamse Televisie in het kader van uitzendingen over ons levend volksleven een film gewijd aan de Schuttersgilden. Onmiddellijk legden de eerste beelden de nadruk op de rijke geografische verspreiding van onze talrijke gilden, om nadien de klemtoon te leggen op de vele archieven, de oude breuken d.i. de historische achtergrond. De termen handboog, voetboog, kruisboog en bukschutter kregen een uitleg aan de hand van sprekende beelden (symbolisch natuurlijk). Een ruim deel van de film is besteed aan het leven van de Koninklijke Gilde van Sint-Sebastiaan te Wetteren. De aloude breuk, archieven, koningsschieting, de plechtigheid in de Gildekapel van de dekanale kerk, en andere gebruiken kwamen aan bod. De heren Lieven Gypen, Jaak Lamoen en Dries Jansen hebben een waardevol dokument geleverd. Als film kon het geheel meer homogeniteit vertonen, maar het valt niet binnen het bestek van deze vermelding daarover te oordelen.

Het boek « Koninklijke Gilde St.-Sebastiaan Wetteren » van de h. *Albert Rawoens* heeft er waarschijnlijk toe bijgedragen om verscheidene episodens van het gildeleven te Wetteren in deze documentaire uitzending in te weven. De studie toont duidelijk de ontwikkeling van het gildeleven te Wetteren, aan de hand van de authentieke akten en dokumenten welke de auteur met benediktijnergeduld heeft gelezen en vastgelegd. Vooraan verstrekt hij een overzicht van de oorsprong der handboogschuttersgilden. Tweeëntwintig illustraties, o.a. de koningsschieting, geven beeldrijk het leven van de gilde weer.

Kunstschilder Herman Verbaere tekende het ontwerp van de bandomslag, dat de aloude breuk van 1718 en de vroegere kerk van Wetteren, gesloopt in 1865, voorstelt. (1) Renaat van der Linden.

(1) RAWOENS ALBERT, *Geschiedenis van de Koninklijke Gilde van Sint-Sebastiaan te Wetteren*. 1962.

APPELTERRE. EVERBEEK. OPHASSELT. — Volksgebruiken rond 1900

Een oude jonkman een wijf dragen. Door bureu, vrienden, kennissen of grapjassen werd een strooien pop die een vrouw verbeeldde, aan de deur van een oude jonkman gezet. Dit gebeurde meestal 's avonds van de eerste zaterdag van de maand mei (de kruisdagen).

Natuurlijk tot groot jolijt van de vroege misgaande parochianen; die de eer te beurt viel het strooien wijf te bewonderen.

Ik zelf heb dit volksgebruik voor 5 jaar te Appelterre nog meegemaakt.

Een oude jonge dochter een man dragen. Was de contra versie van voorgaande, de strooien pop verbeeldde een man. Ook deze pop werd geplaatst aan de deur van een ... oude jonge dochter; 's avonds van de eerste zaterdag van mei (de kruisdagen).

Een bedrogen meisje een haringmand met pop dragen. Wanneer een jong meisje in verwachting was, werd er een haringmand met een pop erin, aan de deur van het bedrogen meisje gezet.

Dit gebeurde liefst op een zaterdagavond.

Mamme-klodden strooien. Wanneer een jongen zijn verloofde bedroog, en haar dan in de steek liet om met een andere te trouwen, werd er op de morgen van het huwelijk, door het bedrogen meisje of haar ouders mamme-klodden gestrooid van aan de deur van de jongen tot aan de kerkdeur.

Mamme-klodden zijn klodden met suiker opgevuld, die men vroeger aan zuigelingen gaf om er aan te zuigen.

Dit volksgebruik heeft voor 30 jaar nog plaats gegrepen te Ophasselt.

Venditie als lachpartij. Op 1e zaterdag van mei (kruisdagen) 's avonds werden er kruitwagens, ploegen, eggen, houwelen, in 't kort landbouwalaam op het kerkplein van Everbeek bijeen gebracht om 's zondags zogezegd te verkopen. De boeren die dan de bewuste morgen hun materiaal herkenden stonden er blozend bij, tot grote vreugde van de omstaanders. (1)

Hoe men zich van de weerwolf kan ontnaken. Wanneer de weerwolf u lastig viel, moest men vliegensvlug zijn voorschot (voor vrouwen), zijn jas (voor mannen) of zakdoek (vrouwen en mannen) op de grond openspreiden. De weerwolf moest dit eerst ontweven want hij kon er niet over heen. Intussen kreeg men natuurlijk de kans de benen te nemen.

Zegspersoon voor al deze gegevens was Mevrouw Menschaert, 82 jaar oud.

Vander Poorten Willy.

(1) Nota Red. Zie: Meigebruiken in de buurt van Zottegem en Nederbrakel, door W. Waegeman, in Oostvl. Zanten, 38e jg. (1963), nr. 3, blz. 119-120.

Bondsnieuws

Conservator J. Boes onderscheiden en gehuldigd

Tijdens de openingszitting van het Koninklijk Verbond Gebuurtedekenijen der stad Gent, op maandag 27 januari j.l. werd de medaille van Erkentelijkheid van de K.V.G.D.G. uitgereikt aan de heer Julien Boes, stads-archivaris en conservator van het Museum voor Volkskunde.

Prof. em. Dr. P. De Keyser sprak de feestrede uit en belichtte de grote verdiensten en veelvuldige activiteiten van de gevierde.

De bond sluit zich aan bij deze hulde en feliciteert van harte de hr. J. Boes voor de toegekende onderscheiding.

Op de bestuursvergadering van 3 februari j.l. werd door de beheerraden van Bond, Museum en Feestcomiteit hulde gebracht aan de heer J. Boes ter gelegenheid van zijn op rust gaan als stadsarchivaris.

De heer P. Vankenhove schetste in 't kort zijn vruchtbare loopbaan en wees vooral op zijn verdiensten bij het inrichten van het Museum. De heer G. Van Severen, stadsafgevaardigde in de beheerraad van het Museum, sloot zich bij de hulde aan.

Deze kleine plechtigheid eindigde met het overhandigen van bloemen en een geschenk aan mevr. Boes. In zijn dankwoord beklemtoonde de heer Boes dat hij zich zal blijven inspannen om het Museum op wetenschappelijk peil te houden.

Red.

Maurits De Meyer bekroond

De in 1957 gestichte prijs Giuseppe Pitrè, werd zopas voor de derde maal toegekend. Hij is bestemd tot beloning van de beste uitgaven op het gebied van de volkskunde. Hij wordt uitgereikt na beraadslaging van een internationale jury van folkloristen, voorgezeten door Professor Cocchiara van de universiteit te Palermo (Sicilië) en tevens directeur van het Volkskundemuseum aldaar.

De eerste prijs werd toegekend ex-aequo aan onze landgenoot Maurits De Meyer voor zijn vermaard werk *De Volks- en Kinderprenten in de Nederlanden* en aan Dr. B. H. Bronson van de Princeton University (U.S.A.) voor zijn werk *The Traditional Tunes of the Child Ballads*. (1)

We wensen de hr. M. De Meyer van harte geluk met de bekroning van zijn standaardwerk. Zijn gezaghebbend woord heeft onze grenzen ver overschreden, wat tot fierheid stemt voor de studie van de wetenschappelijke volkskunde in eigen land.

Red.

(1) Deze werken werden respectievelijk door R. van der Linden en R. Haeseryn besproken in Oostvl. Zanten, .38e jg. (1963), nr. 3, blz. 111-114, en *ibid.* blz. 233-234.

MACHTIG DRIEKONINGENFEEST op 5-1-1964

Het is prettig een boek te lezen over het vieren van feesten, maar het is honderdmaal prettiger een waarachtige Driekoningenavond te beleven, in een programma van ons feestcomité, onder de stuwkracht en de leiding van de voorzitter, Richard Vankenhove.

Op de bewuste avond zijn er rond vijf uur in de voordrachtzaal meer dan twintig man samengekomen voor een volkse ontspanning; ze spelen met de kaarten of met de teerlingen of geven de voorkeur aan een ongewoon spel: blazenbolling, ze rollen een rode en blauwe bol naar een vierkantig wit doek waarop allerlei cijfers aangebracht zijn, 1 tot 33 kriskras door elkaar (dit spel wordt gespeeld te Sint-Niklaas, in de herberg Gulden Hoofd, Kalkstraat, 78, door de maatschappij Willen is Kunnen) degene waarvan de bol stilstaat boven het hoogste cijfer, wint, maar het betekent reeds een hele krachttoer de bol boven het doek te rollen.

Intussen zijn in de kapel de vrouwen naarstig en geestdriftig aan het werk, onder de leiding van mevrouw Broeckhove en Juffrouw De Poorter.

Te zes uur staan de tafels kraaknet opgesteld, ruikt het heerlijk lekker naar koffie en verwelkomt de h. Vankenhove de aanwezigen (omtrent tachtig) gul en hartelijk en ontvouwt het piekfijn programma; voor de eerste inrichting van dit feest geen loting of boon voor een koning, maar een aanwijzen van de waardigste kandidaat, de h. Roger De Backer (de andere kandidaat, ondervoorzitter Lode Hoste lag ziek te bed!) en dan verloopt de samenstelling van de hofhouding gemoedelijk en vlot: de koning kiest zijn koningin, mevrouw Leducq, een dame als voor de rol geknipt. Verder worden pijkenheer ofte ceremoniemeester, de h. Richard Vankenhove; nar de h. André Verbeke; raadsheren de heren Gaston Van Peteghem en Renaat van der Linden; beul de h. Gustaaf Wese; geheimschrijver de h. Maurits Broeckhove; voorproever de h. Julien Boes; rechter de h. Jacques Van der Haeghen; portier ons « Pierke » de h. De Puydt.

Elke aanstelling lokte luid gejuich en midden handgeklap en toejuichingen ontving elkeen zijn attribuut of kenteken. Na een plechtige intocht joeg de koning het jolijt nog meer de hoogte in, door een kernachtige olijke en vrolijke toespraak voor te lezen van een zeer lang blad (vier meter naar officieuze schatting); de rede bracht tegelijk de geur van een koninklijke keuken waar ze koeken aan het bakken zijn; bij de hofhouding blonken kronen vol goud en edelstenen, straalden mantels vol diamanten en brokaat, sierden kostbare hoofddeksele rijkbehaarde en kale hoofden. En terwijl de nar dartel rondtrippelde en met zijn kwast kwistig vegen uitdeelde, kreeg elkeen in de zaal een hoofddeksele en een ... muziek-instrument. Elkeen beschikte over een speciaal instrument, een nieuw of een antiek tuig en daar klonk een harmonie van een welkomlied, een harmonie van alle mogelijke tonen in de laagte en de hoogte, om triomfantelijk een nationaal orkest van Brussel of Parijs uit te dagen en op de vlucht te jagen.

Rappe voeten schuiven onhoorbaar door de smalle gangen tussen de tafels en lenige vingeren als van feeën toveren koeken op de teljoren, of koffie in een tas. Mevrouwen Hebbelynck en De Backer bekomen met de grootste vrucht hun diploma van schenkster.

Er bestaat echter geen kans rustig een stuk van een koek te verorberen, want regelmatig klinkt een kreet door de zaal: « de koning drinkt » of « de koningin drinkt » en elkeen scharrelt naar zijn tas om geen veeg van de nar te oogsten.

De voorzitter van het feestkomitee, ziel en kern van dit driekoningenfeest, brengt hulde aan de vrouwen die koffie maakten en schonken en deelt dan briefjes uit, waarop leuke rijmpjes geschreven zijn en die een type voorstellen: de brave man; Tijn, de kletskaus; de kaartenlegster; en nog, en anderen; van elkeen werd de tekst voorgelezen en telkens kreeg de betrokken persoon een zeer passend geschenk, hetwelk overeenstemde met de aangewezen karaktertrek; er was zelfs een gekroond maagden van 74 lentes en een vreeselijk schoon liefste kind.

En intussen kwamen de liederen aan de beurt. « De Vogel en de Vis », met de leuke tekst en een nog leuker refrein, voorgezongen door de voorzitter van 't feestkomitee, die druk op de plaat wees; later zou het epos van Klaasken (de sukkelaar met zijn reesem kinderen die « Klaas » moeten krijgen). Vermelden wij ook een pracht van een dorslied ..., maar stil, zand daarover; radio en televisie en ... Oostvlaamsche Zanten komen daarop terug.

Een van de hoogtepunten vormde het binnentreden van de Drie Koningen, statig en stijf, zoals het hoort (de heren Maurits Broeckhove, Gustaaf Weze en Frans Van Bost), rechtstreeks als geknipt uit een kader gehaald waarop « En waar de sterre bleef stillestaan » geschreven staat. En dan dat machtige: er waren drie koningen met eene ster door de heldentenor heer Weze!

Mevrouw Jeanne, een lid van onze folklorefamilie geworden, diende natuurlijk ook iets van haar repertorium ten beste te geven. Er werd getrappeld (voor dansen was er spijtig genoeg geen plaats), maar stemmige sterrenliederen wisselden op de plaat elkander af.

En dan komt een triomfantelijke uitdeling van super-lekkere puddingen.

Het is negen uur geworden, vóór iemand het vermoedt en er wachten nog een paar puntjes op het programma, maar die komen dan voor de volgende keer, o.a. nog talrijke liedjes.

De h. Vankenhove heeft er na het uitdelen en voorlezen van de rijmpjes omtrent zeventig geschenken uitgedeeld, maar de hele Driekoningenavond was een heerlijk groot geschenk, echt iets naar en voor het hart van volkskundigen.

Hip, hip, hoera voor allen die medewerkten, maar de mooiste kroon voor de voorzitter van 't feestkomitee, de h. Richard Vankenhove.

Een pluim verdient een lid die in stilte prachtig werk leverde: de heer Vermeulen, patroon van de Raadskelder, die ons honderden pannekoeken, kersvers en lekker warm in het geheim op onze tafels kwam toveren. R. L.

Vragen van lezers

APPELS & NUKERKE. — Bolspel 's winters: « kaluiten »

In Appels en in de streek van Dendermonde bestond vroeger de gewoonte te « kaluiten » op het ijs; de spelers moesten met een bol naar een « kalleke » zwieren, d.i. naar een doel op het ijs. Wie kan uitleg daarover verstrekken, of gebeurlijk uitnodigingskaarten daarvan in bruikleen geven?

Volgens een mededeling van de h. J. Pieters zou vroeger ook het bolspel bestaan hebben te Nukerke, waar mannen met een platte bol naar een ronde bol rolden op het hard bevroren veld. Weet iemand iets over dergelijk spel of over andere vormen van bolspel tijdens de winter? Renaat van der Linden.

WIE KENT DE VOLKSLIEDEREN ?

De klagende boerin

Wij zijn een goede weg ingeslagen. Pas was onze vraag verschenen (1) of daar stuurt ons lid De Backer (secretaris van de Heemkundige Kring Oost-Oudburg en koning van ons Driekoningenfeest) een volledige (?) tekst in van het lied van de Klagende boerin, lied dat mijn oude tante met haar vriendin reeds zong in de jaren 1890-1900 toen ik nog een zeer kleine jongen was. Dit lied, waarschijnlijk gehoord in de Laurentkring Vreugd en Deugd, moet dus uit nog een tijd daarvoor dategen. Hier volgt het dus als bewijs van gunstig resultaat :

Lied van de klagende Boerin

1. Hoe kan, hoe kan het wezen
Van zo ene frisse maagd
Die van niemand wordt geprezen
Die van niemand wordt geacht
En nooit kwam er een jongen mij vragen
Om te handelen al van de min
't Zijn de jongmans die mij nog beklagen } 2 maal
Omdat ik ben een boerin

2. In plaats, in plaats van minnen
Of met mijn lief uit te gaan
Moet ik zeer neerstig spinnen
Van af 't kraaien van den haan
En met mijn geiten en koeien
Al trekkende de velden in
En de jongmans die mij nog verfoeien } 2 maal
Omdat ik ben een boerin

3. Ik zie, ik zie ook zwieren
Veel meisjes al uit de steê
Die nemen haar plezieren
Naar ballen of naar soirée
En ik die hier ganse dagen
Moet werken als ene slavin
Ja ik mag er mijn lot wel beklagen } 2 maal
Omdat ik ben een boerin

4. In korte, in korte dagen
Als ik naar Brussel toe keer
Zal ik de mode wel dragen
Maar geen kapotjes niet meer
Ik zal mijn kop laten kofferen
Waar dat al de jongmans naar zien
En zij zullen mij salueren } 2 maal
Juffrouw, maar gene boerin

(1) O.Z. 39e jg. (1964), nr. 1, blz. 19.

5. Adieu, adieu mijn knapen
 Ja knechten en meiden en al
 Adieu, adieu mijn schapen
 Adieu diene schotse stal
 En ik wil nu alles verlaten
 Mijnen boer en mijne boerin
 En ik wil in de stad gaan wonen
 Daar ben ik gene boerin } 2 maal
6. Och God hoe moet ik lijden
 In mijnen maagd'lijken staat
 Daar komt mij niemand vrijen
 Geen troost die mij hier baat
 En of ik zucht of ik wenen
 Jongmans verstaat toch mijn zin
 Ik ben toch van vlees en van benen
 Al ben ik maar een boerin } 2 maal
7. Ik hoop, ik hoop te wachten
 Met enen kloeken moed
 Naar een jongman naar mijn gedachten
 Die heeft veel geld en veel goed
 Kom ik hem den trouw af te vragen
 En als ik hem dan overwin
 Dan ben ik voor mijn leven en dagen
 Juffrouw, maar gene boerin } 2 maal

De vijfde stroof die in het lied in een boek van een familielid van ons lid De Backer achteraan werd bijgevoegd, zal dus wel niet volledig juist zijn, want « alles verlaten » en « gaan wonen » rijmen nu precies niet te saam. Wie verbetert die tekst? Waren er misschien nog meer strofen?

Na lijden komt verblijden

Ook onze archivaris en bestuurslid Van Wesemael stuurde mij, na mijn eerste oproep, het volgende lied « Na lijden komt verblijden » (1). Wij geven het hier dus ook in extenso weer. Het moet ouder zijn dan het voorgaande, want de zanger, mijn oom, was reeds een grijsaard als ik het, eveneens als kleuter, door hem hoorde uitgalmen.

Na lijden komt verblijden

Het leven is een mengelmoes	Maar wat er ook gebeuren zou,
Van zure en zoete dingen :	Wees moedig t'allen tijden, (3)
Houdt het verdriet vandaag zich koes, (2)	Slaat alles in de beste vouw :
't Zal morgen ons bespringen.	Na lijden komt verblijden.

(1) O.Z. 38e jg. (1963), nr. 5, blz. 239; idem 39e jg. (1964), nr. 1, blz. 19.

(2) variante : houdt 't ongeluk vandaag zich koes.

(3) variante : blijf lustig 't allen tijden.

Dit toont aan dat nog heel wat varianten moeten bestaan daar die eerste stroof de enige is die ik zelf onthouden heb.

De boerkens zien hun schoonen oest
Door 't zonnevuur verschroeien;
Zoo 't nog acht dagen drogen moest
Geen vrucht zou er nog groeien.
Terwijl zij treuren om het weêr,
En angst en kommer lijden,
Valt er een frisse regen neêr :
Na lijden komt verblijden.

De affairens waren bitter ziek,
't Scheen d'oorlog ging beginnen;
Het werk verflauwde in elk fabriek,
't Volk kon zijn brood niet winnen.
Maar straks lacht weêr de zon der vreê
Ons toe van alle zijden,
En brengt ons werk en voorspoed meê :
Na lijden komt verblijden.

De man komt 's nachts zeer laat naar huis,
Zijn vrouw valt aan het kijven,
Want op dat punt is het niet pluïs
Met de getrouwde wijven.
Maar zondag is het kerremis,
Hij wou haar mede leiden;
Zij danst tot dat het morgen is :
Na lijden komt verblijden.

Marjan is van haar zoeten Piet,
Sinds eene week verlaten;
Zij schreit van kommer en verdriet,
Maar schreien kan niet baten.
Hij keert van zelf bij haar weêrom
Haar zijne liefde wijden;
Hij krijgt een zoen tot wellekom :
Na lijden komt verblijden.

Mijn buurman was zo arm als Job,
Hij zat in kale kleêren,
En schuld tot over zijnen kop,
Elk wou de rug hem keeren.
Zijn oom sterft, hij deê't een miïjoen :
Ziet in een koets hem rijden,
Met twee lakeis van goed fatsoen :
Na lijden komt verblijden.

Gij die gebukt gingt onder 't leed,
Die steeds moest arbeiden,
En daarbij koude en honger leedt,
De dood komt u bevrijden.
Men zal in 't Paradijs, gij weet,
Een rijstap u bereiden,
Dien gij met gouden lepels eet :
Na lijden komt verblijden.

Liza, Trinette en Rozalie

Wat nu het lied Liza, Trinette en Rozalie betreft, ook daarover kregen wij reacties die tonen dat wij binnenkort ook dat lied zullen kunnen hersamenstellen. (1)

Een volkslied uit het werk van Cyriel Buysse

Onze lezers en leden komen in beweging. Men vraagt ons om inlichtingen, men stuurt ons vragen om er een antwoord op te zoeken. Laat ik voor 't eerst een vraag opgeven van ons lid De Backer die mij schrijft: In de roman van Cyriel Buysse, *Het Recht van de Sterkste*, wordt gedurende de bruiloft van Reus Kamiel Balduk met Maria Beert gewag gemaakt van enkele « tranerige en ernstige liederen » die meestal door de vrouwen gezongen werden, namelijk: « De Verleide Minnars », « Schone Liza », « Het Klaaglied van den Vondeling », « De Zieke Maagd » en de « Remplaçant ». Er is spraak van het « Krekeltje », minder ernstig waarschijnlijk.

Zijn er lezers en leden uit de streek van Nevele ... en ook andere die ons van een dezer liederen de woorden of de wijze, volledig of bij delen kan bezorgen of mensen aanwijzen die deze liederen nog zingen? Bij voorbaat dank.

R. Vankenhove.

(1) O.Z. 39c jg. (1964), nr. 1, blz. 19.

Museum

Studie over het Museum voor Volkskunde

Het kultureel Jaarboek van de provincie Oost-Vlaanderen, 1962, steeds even waardevol en luisterrijk als de vorige, bevat een uitgebreide studie van onze voorzitter **Renaat van der Linden: Het Kinderen Alijnshospitaal te Gent of het nieuwe Museum voor Volkskunde (1363-1963)**. De studie behelst de naam, de geschiedenis en de instelling van het Godshuis en de rol van de museumkommissie en van onze Bond, tevens de ontwikkeling van het museum. Kunstschilder Herman Verbaere leverde zes merkwaardige gewassen tekeningen voor de bijdrage, en ontwierp de nieuwe bandomslag, waarop ons Museum praalt, ook dank zij vier foto's, werk van de kunstfotograaf P. De Clercq (Fotokina). Belangstellenden van de Bond kunnen 25 % korting verkrijgen. Ze storten 120 F op de P.R. van de Bond en penningmeester en sekretaris samen bezorgen u de verdienstelijke uitgave.

Red.

Bibliotheek

ONZE VERZAMELING KINDERPRENTEN

We weten natuurlijk best wat men onder kinderprent pleegt te verstaan: die veelkleurige illustraties die verhalen, sprookjes, fabels, legenden, gedichten en liederen op een meestal treffende wijze opsmukten, verklaarden en meer genietbaar maakten. Misschien minder geleerd, alleszins minder stijf, maar beslist schilderachtiger en folkloristischer klonk de naam die de man in de straat sedert vele generaties aan die amusante drukwerkjes gewoon was te geven: **santje wale**. De Gentenaar noemde het ding maar liever za(j)nse of zijntse wolle; elders in Vlaanderen sprak men meestal van wale santje of mannekensblad. De naam mannekensblad spreekt voor zichzelf; wat de uitdrukking santje wale betreft weze men eraan herinnerd dat santje gewoon synoniem is (was) van beeldeke — oorspronkelijk heilig beeldeke — en wale het middeleeuws ekwivalent van Frans. Denk in dit verband maar even aan die overbekende Groeningse strijdkreet « Wat Wals is vals is, enz. » en aan dat schoon paar verzen die de aanhef van onze Reinaert de Vos besluiten: « Ende hise naden walscen boeken

In Dietsce dus hevet begonnen. »

De Bond bezit een tamelijk omvangrijke verzameling santjes wale: 2941 stuks, het ongemeen groot aantal hinderende dubbels niet in aanmerking genomen. Voor het allergrootste gedeelte zijn die prentjes afkomstig van wijlen Emile Andelhof, de zo ijverige als bevoegde folklorist voor wie de Bond meer dan een naam geweest is. Waarvandaan de eksemplaren komen die niet het eigendomsmerk van de milde schenker dragen is niet vast te stellen.

Wat de gebruikte taal betreft zijn het de Franse santjes die de opperste gaai afschieten: 2480 nummers. Geplaatst tegenover de reeks Nederlandse prentjes, 440 nummers, een wat te onevenwichtige verhouding. Er zijn 2 Duitse en 7 Engelse santjes. Wat de tweetalige prentjes aangaat noteren we 158 eksemplaren Ned.-Fr. en 11 eksemplaren Ned.-Duits. Een enkel tekstloos nummer besluit de kollektie.

Wat de eigenlijke katalogering betreft werden de prentjes in de volgende afdelingen ondergebracht :

A : de Nederl. vertellingen, sprookjes, fabels, grepen uit de geschiedenis, enz. 439 nrs.	G : Klederdrachten (Nederl. tekst) 0 nummers.
B : de Franse vertellingen, enz 2277 nummers.	H : Prenten zonder tekst 1 nr.
C : de Nederl.-Franse vertellingen, enz. 142 nrs.	K : Soldaatjes (Nederl.-Frans) 16 nrs.
D : de soldaatjes (Franse tekst) 100 nummers.	L : Soldaatjes (Nederl.-Duits) 11 nrs.
E : de soldaatjes (Nederl. tekst) 1 nr.	M : Toneelschermen (Franse tekst) 10 nummers.
F : Klederdrachten (Franse tekst) 17 nummers.	N : Liedereren (Franse tekst) 76 nrs.
	P : Liedereren (Nederl. tekst) 0 nrs.
	R : Prenten (Engelse tekst) 7 nrs.
	S : Prenten (Duitse tekst) 2 nrs.

Wat de uitgevers (drukkers) betreft ligt het voor de hand dat vooral Franse huizen in aanmerking zullen komen. Het is dan ook de Imagerie Pellerin die al zijn konfraters letterlijk in de hoek heeft geduwd. Geen enkel santje komt van benoorden de Moerdijk, wat op zijn zachtst uitgedrukt een wel te betreuren vaststelling mag genoemd worden.

Behalve het plaatsnummer (bij voorbeeld N 55 : Frans lied nummer 55) vermeldt iedere steekkaart nog twee getallen door middel van een streepje van elkaar gescheiden. Het eerste getal duidt de uitgever aan; het tweede het uitgavenummer (bij voorbeeld 8 — 9 : de prent werd uitgegeven door Brepols & Dierckx zoon; d prent heeft 9 als volgnummer).

Volgt hieronder de lijst van de uitgevers (drukkers) :

1 : Imagerie Pellerin; Prentjesdruk van Epinal.
Nederlandstalige prenten.	11 : Père Vincent, R. Wallons, Liège.
2 : N.V. Brepols, Turnhout.	12 : Naamloos.
Tweetalige prenten.
3 : Imagerie d'Epinal Pellerin.
Franstalige prenten.	13 : Imagerie P. Didion, Metz.
4 : Naamloos.
Nederlandse prenten.	14 : Olivier Pinot. Zie 10.
5 : Imageries Réunion de Jarville-Nancy.
Franse prenten.	15 : Imagerie Vagné & Cie, Pont-à-Mousson, Meurthe & Moselle.
6 : Naamloos.
Franse prenten.	16 : Imagerie Delhalt, Nancy.
7 : Établissements Brepols, S.A.
Turnhout.
Tweetalige prenten.	17 : Linn & Comp., Mainz.
8 : Brepols & Dierckx zoon, Turnhout.
Tweetalige prenten.	18 : Naamloos.
Duitse prent.
9 : Imagerie Gordinne, Liège.
Nederlandse prenten.	19 : Delhalt, Roy et Thomas, Metz.
10 : Nouvelle Imagerie d'Epinal, Olivier Pinot.
Franse prenten.	20 : Gangel, Metz.
	21 : Imp. Vaugirard, Paris.
	22 : Gordinne, Luik.
	23 : P.J. Delhavelle, Turnhout.
	24 : Marcel Vagné, Jarville, Nancy.
	25 : H.D., Liège.
	26 : Pinot & Sagaire à Epinal.
	27 : Wentzel à Wissenbourg.
	28 : Martin Muiron, Lille.
	29 : A. Quantin, Paris.
	30 : P. Langer, Gland.
	31 : Robrahn & Co, Magdeburg.

32 : Nieuwe Prentenfabriek.
33 : Beersman Fr., Turnhout.

34 : H. Dessain, Liège.
35 : Artima, Tourcoing.

Door onze verzameling kinderprenten van een inventaris op steekkaarten te voorzien deden we niets meer dan een lang geleden gedane onuitgesproken belofte inlossen. Inderdaad was het meer dan eens gebeurd dat wijlen Meester Vermeulen vruchteloos gepoogd had uit de massa's santjes die zaken op te vissen die hij meende nodig te hebben. Bij een van die mislukte speurtochten nam hij mij met een zekere aandrang in huis met een « Man, die verzameling Andelhof moet jij eens onderhanden nemen; het is wel een saaie boel, maar kom, het ware toch zulk een nuttig werk ». Het heeft zowat negen jaar geduurd eer de saaie boel opgeknapt werd. Beter laat dan nooit. M. Van Wesemael.

NOG IETS OVER ONZE OUDE NIEUWJAARSWENSEN. (1)

De trommelaars

Dr. K.G. Van Acker, de zo sympatieke als eminente Hoofdbibliotekaris van de Centrale Bibliotheek der Gentse Rijksuniversiteit, deelde mij ongevraagd mee dat de bibliotheek in kwestie een nieuwjaarswens bezit, waarvan ik het bestaan voorzeker niet vermoedde. Het betreft namelijk een wens aangeboden door de trommelaars, wens, die volgens het getuigenis van Dr. Van Acker niet ouder kan zijn dan 1636. De tekst van het stuk, dat versierd is met een met de hand bijgekleurde houtsnede, luidt als volgt :

Godt verleen de landen peys en vrede
Met den Coninck en Coninginne eerbaer
Opdat sy wyselijck regeeren dat is ons bede,
Tot deser stede voor Godts kercke clær
Dit wenschen wy Tamborijns voor een nieujaar.

Het werd gedrukt T'hantwerpen op de lombærde veste by de weduwe Van Isaac Verhoeven, in de gulde Son.

Het blijkt dus duidelijk dat de naam TAMBOERIJN geen specifiek Noord-nederlandse klank had : ook bezuiden de Moerdijk heeft men dus dat nu totaal vergeten woord gekend.

Ik dank Dr. Van Acker voor zijn gewaardeerde tussenkomst, die veeleer als waardevolle medewerking aangevoeld wordt. M. Van Wesemael.

COLLECTIE OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

1° Ons tijdschrift wordt de laatste tijd gezocht door bibliotheken en particulieren die hun collecties willen aanvullen. De bibliotheek beschikt nog over alle oude nummers met uitzondering van
jg. 1926 nr. 1; jg. 1927 nr. 1, 2, 5, en 6; jg. 1928 nr. 1, 3, 4 en 6; jg. 1929 nr. 5 en 6; jg. 1930 nr. 1, 2 en 3; jg. 1931 nr. 1, 4 en 5; jg. 1932 nr. 1 en 4; jg. 1933 nr. 1, 2, 3 en 4; jg. 1934 nr. 1, 2, 3 en 4; jg. 1935 nr. 1, 2, 3, 5 en 6; jg. 1936 nr. 6; jg. 1937 nr. 1, 4 en 5; jg. 1938 nr. 1, 2 en 3; jg. 1939

(1) M. Van Wesemael. Over oude Nieuwjaarswensen hier en elders. O.Z., 39e jg. (1964), nr. 1, blz. 24-48.

nr. 1 en 2; jg. 1941 nr. 1, 2 en 3; jg. 1942 nr. 1, 2 en 3; jg. 1943 nrs. 1 tot 6; jg. 1957 nr. 1, 2, 3, 4 en 6; jg. 1962 nr. 2 en 3; jg. 1963 nr. 1, 2 en 3. Welke leden zijn bereid enkele van deze nummers af te staan aan de bibliotheek b.v. in ruil voor andere publikaties van de Bond, dubbele nummers van de bibliotheek, ofwel tegen door hen voor te stellen voorwaarden?

Veel dank bij voorbaat!

- 2° Aan al onze leden wordt gevraagd aan de bibliotheek een exemplaar of overdruk te schenken van de boeken of tijdschriftartikelen die zij mochten publiceren. Aldus wordt onze bibliotheek ook de weerspiegeling van de prestaties van onze leden. Veel dank!

R. Haeseryn.

Boekbespreking

STEPHEN MAC SAY: *La Fable à travers les peuples et les âges*. Edit. L'Amitié par le Livre, — Librairie S.A.B.R.I., 292-296, rue St-Jacques, Paris 5e; 380 blz., ing. Prijs: 18 FF.

Over de « Lust zu fabulieren » — letterlijk genomen dan — bij bepaalde grote en speelse geesten uit de voorbije eeuwen, werd reeds menige studie geschreven. Doorgaans beperkten de auteurs zich evenwel vooral tot het uitdiepen van één figuur (La Fontaine kwam herhaaldelijk aan de beurt) of van één strekking. Voor ons land herinneren we op dit gebied graag aan de studie welke Bruno H. Vandenberghe in 1950 publiceerde onder de titel « Aisopeia ». Hier komt nu Stephen Mac Say, die in Frankrijk reeds een menigte boeken en plakketten publiceerde over de meest uiteenlopende onderwerpen, en bekijkt het fabeldom van uit een overzichtelijke hoogte.

Brengt hij een zeer logisch beeld van de historische en kronologische evolutie van « de » fabel, met een bij pozen wat al te sommaire belichting van de voornaamste fabeldichters, hiermee heeft Mac Say zich gelukkig niet vergenoegd. Hij

heeft getracht, de psychologische ondergrond en aldus het ware karakter van de fabel te doorgronden, welke inderdaad — in tegenstrijd met hetgeen men zou geneigd zijn te denken — niet in de eerste plaats moraliserend was bedoeld. Voorzeker, men kan er zeer dikwijls een levensles uithalen, maar meestal — en de auteur bewijst het aan de hand van een overtuigend materiaal — waren de fabeldichters sociaal-opstandigen. De fabel was bijna steeds gericht tegen de machtigen, die van hun positie misbruik maakten. Zo bekeken, wordt de studie van de fabel, gezien in het licht van de tijd waarin hij ontstond, niet alleen van literair maar ook van sociologisch belang.

De gedachten, welke de ondergrond vormen van deze studie, zijn ons dienen gevolge minstens zo kostbaar als het rijke feitenmateriaal zelf.

A.V.H.

FRANZ K. OPITZ & HANS MOHLER, *Fasnacht*, Orell Füssli Verlag. Zürich, 1963. 105 blz., 80 illustr. (foto's). Prijs: 22 Zw. F.

Het boek is gewijd aan een Zwitsers volksgebruik, Fasnacht, genoemd. De viering heeft plaats in de cyclus van de jaarwisseling — de kerstcyclus —, nl. op de dag na Driekoningen. Het Romeinse feest gewijd aan de god Saturnus, de Saturnaliën, aanvangend op 17 december zou een voorloper geweest zijn van Fasnacht.

De diepere wortels van dit volksgebruik zijn te zoeken in oeroude heidense gebruiken die reeds werden aangestipt in de ontwikkelingsgeschiedenis der mensheid: het dragen van maskers, het maken van gerucht en licht, het brengen van offers. Deze drie elementen komen veelvuldig voor in volksfeesten in allerlei vormen. Bij het masker hoort kostumering en actie (de oorsprong van het toneel). Het maken van gerucht en vuur is een afweermiddel tegen de kwade geesten die verpersoonlijkt zijn in de koude, de sneeuw en de duisternis van de wintertijd. Gerucht is ook een middel om de groeikracht op te wekken. Het offeren komt voor in de vorm van het schenken van giften en het uitdelen van gelegenhedsgebak, suikerwaren, vruchten en bloemen.

De schrijver van de begeleidende tekst, HANS MOHLER, komt tot de vaststelling dat in de viering van Fasnacht alle elementen voorhanden zijn, o.a. maskers, kostumering, muziekinstrumenten, confetti, die wijzen op een oeroude oorsprong van het volksfeest. Driekoningenlopen zou een kerstening kunnen zijn van dit Fasnacht-gebruik: het

verkleeden, het rondgaan met de ster als lichtmotief, het zingen van liederen met begeleidende instrumenten, het geven van geschenken.

De auteur laat opmerken dat de oorspronkelijke Fasnachtviering niet te vereenzelvigen is met carnaval. In vele Zwitserse steden, o.a. in Luzern, Bazel en Zürich, en ook in België is deze viering wel uitgegroeid tot het huidige carnaval.

Na de betekenis en de oorsprong van Fasnacht te hebben toegelicht (blz. 5 — 8) gaan de aandacht van de fotograaf FRANS K. OPITZ en van de schrijver MOHLER naar de reminiscenties van de Fasnachtviering op het platteland (blz. 9 — 12) en in de steden Luzern (blz. 33 — 36), Bazel (blz. 57 — 60) en Zürich (blz. 81 — 83).

Het moge de lezer van onze bespreking opvallen dat de begeleidende tekst in het boek *Fasnacht* uiterst gering is. Zulks neemt niet weg dat de inhoud zeer belangrijk is en de essentie van het onderwerp niet uit het oog verloren wordt. Even belangrijk zijn de prachtige foto's die *Fasnacht* illustreren en aldus in het tekst literaire omschrijvingen overbodig maken. Tekst en afbeeldingen zijn op mekaar afgestemd en vormen één geheel.

We zijn van oordeel dat het boek een plaats verdient in de rij studiewerken handelend over de feestviering in de kerstcyclus. Als bron van iconografisch materiaal mag het een ereplaats bekleden in de bibliotheken.

M. DAEM.

Dienst voor Volkskundige Opzoekingen

Volksdevoties tot Sint-Job in Oost-Vlaanderen II

door

Lic. H. ROBER - VAN HOVE *

GERAARDSBERGEN(1)

Geschiedenis

De kapel werd, zoals boven de ingang vermeld staat, gebouwd in 1863. Daar de geschiedenis ervan innig verband houdt met de geschiedenis van de maatschappij van St.-Job, behandelen wij ze in de nota's die wij aan deze maatschappij wijden.(2)

Huidige Devotie

Ikonografie.

De bedevaarders weten dat het **kapelletje** gelegen is in de buurt van het klooster der « Zwarte Zusters » (zusters van Maria en Jozef). Het is een klein gebouw, ongeveer twee meter breed en drie meter hoog. In een steen boven de deur staat een aanwijzing, die ons op een dwaalspoor zou kunnen leiden: « maatschappij St Job 1863 ». Zoals verder zal aangetoond worden is de maatschappij ouder. Op de deur is geschilderd « sleutel nr. 24 » en ernaast wijst een hand naar het huis waar Mommaerts Petrus woont met zijn echtgenote, Van Hecke Pauline, die U direkt de sleutel van de kapel zal geven, zeggend dat zij U met de relikwie zullen zegenen, wanneer ge terugkeert.

(*) Vervolg van bijdrage verschenen in Oostvl. Zanten, jg. 38 (1963), blz. 285-303 — Inleiding. Monografieën: Aalst, blz. 354-363: Astene, Borsbeke, Burst, Dendermonde, Erembodegem.

(1) Zie ook R. VAN DER LINDEN en H. VAN HOVE, De Maatschappij St.-Job te Geraardsbergen, 1841-1957. Oostvl.-Zanten, 32^e jg. (1957), nr. 3, blz. 78.

(2) Enkele sobere gegevens nopens de oprichting van de nieuwe huidige kapel treffen wij aan in volgende « Rekening die bij dezen is doende Nicolas De Clercq, Deken der maatschappij van Ste Job, raekende de nieuwe kapel, met toestemming van het kolegie van Burgemeester en schepenen, door dezelve maatschappij gebouwd, en waer van den eersten steen door onzen voorzitter Jacobus de Clercq is gelegd, vastenavond zeventienden feb uarij lest (1863), en plegtiglijk geinstalleerd en ingeweijsd door den Eerwden heer pastor deken den 12 april daernaer ».

In de kapel treffen wij eerst een ruimte aan van ongeveer vier vierkante meter, waarop twee rustbankjes staan; deze ruimte is van de rest van de kapel afgesloten met een hoog hek.

In een nis staat een **houten beeld**(1) van de heilige, voorgesteld in liggende houding. Het hoofd is grijs, de baard bruin, het middenlijf bezaaid met zwarte stipjes die zweren moeten voorstellen. Het onderste deel van het lichaam is bedekt met een blauwe mantel. Langs elke zijde van de nis hangt een met glas beschutte houten lijst, vol wassen *ex-voto's* die meestal kinderhoofden en benen voorstellen. Verder merkt men er een Kristusbeeld op een houten blok, waarop met zwarte verf: « Ik dank U H. Job » geschilderd werd. Langs de zoldering werd bij wijze van versiering een slinger van papieren bloemen aangebracht en rond het beeld van Sint-Job hangt een krans van goudpapier. Onder het beeld van Sint-Job staan beelden van de H. Jozef, O.-L.-Vrouw en de H. Rita. Er is een offerblok in de muur gemetseld en een tweede offerblok hangt aan de deur, zodat men ook geld kan offeren, wanneer de deur gesloten is.

Een beeld van Sint-Job bevindt zich eveneens in de hoofdkerk.

Door wie ?

De Sint-Job van « Giesbergen » is ver en bij bekend. Er komen niet alleen veel Vlamingen beewegen, maar ook veel Walen uit Lessen, Ghoy, Edingen, zelfs Zinnik. In de streek wordt Sint-Job vooral aangeroepen door personen uit Deftinge, Hemelveerdegem, Sint-Maria- en Sint-Martens-Lierde, Parike, Nederbrakel, Opbrakel, Michelbeke, Elst, Moerbeke en Ophasselt.

Waarvoor ?

Zoals overal elders komen de bedevaarders Sint-Job hier aanroepen om van zweren verlost te worden.

Hoe ?

Er komen bedevaarders het hele jaar door, het meest echter in de meimaand wanneer zij tevens O.-L.-Vrouw op de Oudenberg gaan aanroepen. De bedevaarders bidden veelal eerst een tientje in de kapel voor Sint-Job, offeren daarna dikwijls kaarsen en laten geld in de gleuf aan de muur glijden. Vervolgens wenden zij zich naar nr. 24 van de Boelaertstraat en worden daar door mevrouw Mommaerts gezegend met de relikwie, die op een klein

(1) « Ten jaere achttienhonderd zes en zestig den zesden der maend mej heeft de maetschappij van den h. Job het nieuw beeld van haeren patroon/verveerdigd door Mr. Speck/ plegtiglijk ingehuld en stoetsgewijs van het huys van den heer Reijngaert die hetzelve met den overschot der penningen die hij voor het versieren der straeten men den plegtigen intrede in onze stad van monseigneur had ingezaemeld naer hunne kapel gedraegen en waeraen de societijt van Cecilia en degeene van O.L.V. van halle hebben deelgenomen ».

shoteltje ligt met een kraaknet doekje ernaast. Soms offeren de bedevaarders ook daar geld op de schaal.

Er bestaan hier verscheidene manieren om Sint-Job te vereren. Sommige bedevaarders komen negen opeenvolgende dagen naar de kapel, doch deze zijn zeer gering in aantal; andere komen drie opeenvolgende vrijdagen. Er zijn er die de relikwie in de burgerswoning niet heel en al vertrouwen, want zij gaan naar de hoofdkerk om daar met de relikwie van Sint-Job gezegend te worden.

Zoals aangeduid is op de kapel, bestaat er te Geraardsbergen een « Maatschappij » van St.-Job. Zij bestaat reeds sinds 1841 — dus al ruim 122 jaar. Het mag wel eigenaardig heten dat er nooit een proost of een pastoor bij betrokken is geweest. De benaming « maatschappij » klinkt trouwens op zichzelf reeds zeer a-klerikaal. Tegenwoordig telt de maatschappij vijf bestuursleden en vijf gewone leden. De titels en namen der bestuursleden luiden als volgt: Koning: Mommaerts Petrus, Deken: Pennevaert Frans, Kapitein: Uytebroeck Emiel, Schrijver-penningmeester: De Lil Theophiel, Kommissaris: Van der Beken Petrus.

De vroegere titels van de bestuursleden en gewone leden luiden: Koning, deken, ontvanger, onderdeken, greffier, bailliu, kapitein, alferus, kapelmeester en raads mannen.

De leden houden nog steeds getrouw maandelijks een vergadering, zoals dit reeds, naar de archieven te oordelen, sinds 1863 het geval is. Er komen echter nooit godsdienstige punten op het programma voor. Tot in 1949 was het lokaal gevestigd aan de Boelaertstraat, nr. 24, alwaar Mommaerts de herberg « In de steenen pijp » uitbaatte. Sedert 1949 grijpt de maandelijkse vergadering plaats in de herberg: « De IJzeren Vleugel » (duivenmaatschappij), Warande, nr. 51, uitgebaat door Uylebroeck Emiel. De leden vergaderen er in de keuken, bij pot en pint. Zij praten over koetjes en kalfjes, echter nooit over godsdienst. Het begin en het einde van de vergadering worden aangegeven met een koperen bel (er komt een koperen bel voor in de inventaris van 1853 en in 1863 wordt een koperen bel aangekocht tegen de prijs van 1 frank 50 centimes).

Maandelijks betalen de leden 10 Fr lidgeld, dit is 5 Fr voor zichzelf en 5 Fr voor hun echtgenote. Telkens wordt op het einde van de bijeenkomst bovendien geld ingezameld in een bus. Dit geld is dan bestemd voor het « souper », dat in de loop van de winter in het lokaal gegeven wordt. Alleen in de meimaand staat er een godsdienstig punt op het programma want dan gaat op de tweede zondag de processie uit. De leden met hun echtgenote, somwijlen ook hun verwanten komen die dag samen in het lokaal, Boelaertstraat, nr. 24. De kinderen (vroeger « maagdekens » geheten) dragen kaarsen. Vandaar gaan zij allen samen naar de kapel, waar een tientje wordt gebeden. Vervolgens trekt men naar de hoofdkerk, waar de mis ter ere van Sint-Job bijgewoond wordt. Bij de terugkeer krijgen de kinderen van de « kaarskensprocessie » als vergoeding de in de streek zo befaamde « mattetaarten ». Vroeger werd bij deze gelegenheid tevens een tocht, met trommel en vlag, door de stad gehouden, doch in 1956 werd daarvan afge-

zien. De leden treden samen verder in het openbaar op bij gelegenheid van Krakelingenworp en Tonnekensbrand (tijdens de Vasten) en bij gelegenheid van kermis Plaisance op de eerste zondag na 22 oogst.

De vaandrig gaat voorop met de vlag; volgen dan de gewone leden met in hun midden de deken, die een fluwelen rode band om de hals draagt, waaraan een zilveren ster hangt, met het inschrift: « S. Job ». Vroeger begeleidde een trommelaar hen.

Maandelijks ledigt de penningmeester de offerblokken; het geld wordt besteed voor het onderhoud van de kapel.

Thans heeft de vereniging in haar bezit: de kapel, een zilveren ster met de letters S. JOB en een groot vaandel. Op het medaillon van gouddraad komt op dit vaandel een stadsgezicht voor met op de voorgrond Sint-Job in liggende houding, die de rechterhand tegen de borst drukt, de blikken hemelwaarts richt, verder in zilverdraadletters geborduurd: « Maetschappij van St. Job Geraardsbergen — 1874 ». De inventaris van de maatschappij bevat bovendien twee trommelstokken, een oude langwerpige trommel, een lederen beenriem, door de trommelaar gedragen om het rechter bovenbeen te beschutten, tien banden van purper fluweel, met in het midden de letters: « S. Job », een koperen bel, een relikwie van de H. Job, de maatstaf van de kapitein met zilveren knop en een driekleurige band, die door de deken wordt gedragen, wanneer de vereniging in het openbaar optreedt. In het museum van het hospitaal bevindt zich verder een oud vaandel van Sint-Job. Volgens de verklaringen van alle zegspersonen bestaan er geen litanies of medailles. De ijzeren vorm voor het gieten van de vroegere medailles waarvan sprake in de inventaris van 1853, moet sinds lang reeds verloren of verdwenen zijn.

De statuten alsmede de inventaris van de maatschappij zoals wij ze aantreffen in een dokument uit 1853 werden reeds vroeger in Oostvlaamsche Zanten gepubliceerd(1).

Aan de hand van de rekeningen « Ontvangsten & Uitgaven » stellen wij **ten eerste** vast dat bepaalde posten regelmatig terugkeren. Bijvoorbeeld: betaeld voor de misse van Ste Job. — betaeld over levering van keerssen aen de kapel. — den maandelijkschen inleg van ... mannen aen 20 centimen per maend. — boeten van de maandelijksche vergaderingen;

ten tweede dat er jaarlijks duchtig en wellicht ... luidruchtig werd feest gevierd(2);

(1) R. VAN DER LINDEN en H. VAN HOVE, De Maetschappij St.-Job te Geraardsbergen. Oostvl. Zanten, 32^e jg. (1957), blz. 78-85.

(2) De uitgaven zijn als volgt omschreven.

1854: (16 leden) betaeld voor eene hespe.

1855: (18 leden) idem voor eene hespe wegende 8¼ kilos en eene d'ito van 5 kilos 8 onsen, voor 9 brooden, voor levering van 62 liter bier...

1858: (27 leden) betaeld voor eene hespe wegende 8 kilos, voor eene wegende 8 kilos 6 oncen, voor negentig, taerten, voor mostaert, voor 18 liters bier met breken van flesschen...

1863: (28 leden) over levering van 15 brooden, voor v'er hespen wegende tesamen 21 kilos 8 oncen, oyer 60 liters bier ...

1879: (23 leden) voor Ollandsge (sic!) kaes en corentenbrood en vlees en vijf brooden van 30 centimen.

1889: (11 members) een hespe van 6 kilo, 26 taerten en veert'n flesgen bier.

ten derde dat de « tambour » bij talrijke gelegenheden de maatschappij vertegenwoordigde en er stipt voor vergoed werd. Bijvoorbeeld 1858 :

1858 : *Betaeld 3 pinten voor den tambour, inhalen van den burgemeester — 33 centiemen; voor tambour processie kermis 1 Fr 11 centiem.*

1860 : *« Betaeld voor trommelen kermis processie & calvecade, leggen eerste steen van 't Godsgesticht, idem voor trommelen feestdag Ste Job ».*

1866 : bij het inhalen van de bisschop; in 1869, bij inhalen van Sint-Rochus; regelmatig merkt men de uitgaven voor processie en voor begrafenis (in 1857 : voor inhalen drapeau Sinte Cecilia).

ten vierde dat de maatschappij als « voornaam » diende beschouwd te worden in verband met bepaalde uitgaven : 1857 : *« betaeld voor een kopere plaat : 1 Fr 27 cent.; » in hetzelfde jaar : « voor twee goude kwispels : 9 Fr », bestemd voor de vlag, die toen 74 Fr van den kapiteijn en Alferu : 1 Fr 64 ». In hetzelfde jaar, voor een kostte; in 1858 : « voor maken van band van den koning en sluijer koperen trommel : 11 Fr. In 1860 : « voor den aenkoop van eene zilvere nieuwe medaille of schild van de Societeijt : 24 Fr ».*

ten vijfde dat de artikels van de statuten nageleefd werden, want in 1861 werd een lid onwaardig geoordeeld : *« den raed hier over delibererende en overwegende de feijten waer van hij zich heeft pligtig gemaekt.. heeft de stemming bevolen ...met zestien stemmen van de een en twintig tegenwoordig zijnde leden is hij uijt de maetschappij gevoost zonder er nogmaels ooijt deel te kunnen van maken ».*

Wij gaven bovenstaande uittreksels uitvoerig omdat zij wellicht later, bij vergelijking, dienstig kunnen zijn voor het nagaan van de stand van laïcisering die bij andere Sint-Jobsgenootschappen eveneens hier en daar wordt gekonstateerd. Er alleen de passages uit aanhalen die rechtstreeks met Sint-Job verband houden, zou ons dan gemakkelijk kunnen misleiden.

GOTTEM.

G. Ampe noemt Gottem een bedevaartplaats ter ere van Sint-Job in haar verhandeling : *« Volksbedevaarten tegen ziekten van mens en dier in het bestuurlijk arrondissement Tielt en Roeselare », blz. 22. Dit berust echter, naar ons ter plaatse werd meegedeeld, op een vergissing.*

HERDERSEM.

Herdersem wordt als Sint-Jobsbedevaart vermeld door J. Vermeulen in *« Oostvlaamsche Zanten », jg. 19 (1944), blz. 87, doch, naar ons ter plaatse werd meegedeeld, ten onrechte.*

IDDERGEM

Vermeulen vermeldt Iddergem als bedevaartplaats ter ere van Sint-Job in « Oostvlaamsche Zanten », jg. 19, blz. 87. Naar onze zegslieden ter plaatse ons meedeelden, berust dit op een vergissing.

MELDERT

De « Brabantse Folklore », jaargang 1950, blz. 347, vermeldt: « Ezemaal, Meldert, Vorst worden eveneens bezocht voor den H. Job door volksmensen uit dit gebied. »

Bij nader onderzoek ter plaatse blijkt dit voor Meldert en Vorst op een vergissing te berusten.

NEDERHASSELT

In « Oostvlaamsche Zanten », jg. 19, blz. 87, vermeldt J. Vermeulen Nederhasselt als bedevaartplaats ter ere van Sint-Job. Zegspersonen ter plaatse logenstraffen dit.

ROZEBEKE

Geschiedenis

Het Sint-Jobkapelletje te Rozebeke bevindt zich op de eigendom van mevrouw W. Waegeman, weduwe van de vroegere burgemeester, Dorp, 57, en hoort haar aldus ook toe. Graag zouden wij aan de hand van notariële akten onderzocht hebben, hoelang het kapelletje zich daar reeds bevindt, doch inzage daarvan werd ons niet toegestaan. De vrouw vertelde ons echter, dat het kapelletje niet altijd op de huidige plaats heeft gestaan. Een zestigtal jaren geleden, vóór de weg Zottegem-Oudenaarde werd verbreed, bevond het kapelletje zich bij het kruispunt van « Den Os ». Het werd toen afgebroken en de bewoners van de herberg namen het beeld van Sint-Job in huis, in afwachting dat het een waardige nieuwe bestemming zou krijgen. Wellicht dacht men eraan een nieuwe kapel op dezelfde hoek op te richten. De werken wilden echter niet vlotten. In de buurt woonde in die tijd een ongelukkige vrouw, die niet meer ten volle over al haar geestesvermogens beschikte. Zij nam dikwijls het beeld van Sint-Job in haar armen, zij droeg het rond en verzorgde het als een kindje. De leden van de familie Waegeman en ook andere personen zegden dat er in die omstandigheden gevaar bestond dat het beeld bespottelijk zou worden gemaakt en besloten daarom onmiddellijk een kapelletje op een andere plaats op te richten, niet ver van de vroegere plaats vandaan. Op die manier kwam toen het huidig kapelletje tot stand.

Aan het beeld is nog een andere geschiedenis verbonden. Twintig tot dertig jaar geleden — niemand kan ons heel precies over het juiste jaar inlichten — was het beeld op zekere morgen uit de nis verdwenen. De personen die rechtover de kapel wonen, hadden het dadelijk gemerkt en verwittigden terstond de familie Waegeman. Dezelfde dag nog werd door de rijkswacht een onderzoek

ingesteld, maar dit leverde geen resultaat op. Daarom werd een ander, een gewoon plaasteren beeld in het kapelletje gezet. Twee maand later werd het beeld echter ontdekt onder een hoop aardappelkruid. De meesten onzer zegspersonen waren akkoord dat deze biezonderheid aangaat, maar gaven een verschillende plaats aan. Volgens de ene werd het beeld gevonden bij de Vijf Linden, volgens anderen dicht bij « de doening » van den Os. Mevrouw Waegeman verklaarde, dat het beeld ontdekt werd toen men het aardappelkruid in brand stak, waardoor het beeld gedeeltelijk verbrand zou geweest zijn. De rechterknie van Sint-Job is inderdaad enigszins geschonden, maar of dit ingevolge brand geschiedde, blijft een onbeantwoorde vraag. Pas was het beeld teruggevonden of het werd naar de eigenaar gedragen. De zondag daarna werd het stoetsgewijze plechtig naar het kapelletje teruggedragen. Het beeld en het kapelletje dienden immers na de heiligschennis opnieuw gewijd.

Jammer genoeg bestaat er in de pastorij geen Liber Memorialis meer omtrent deze periode. Vaste gegevens konden wij hieromtrent dan ook niet verzamelen. Het plaasteren beeld zou men daarna naar de kerk hebben gebracht, zei men ons. Maar in de kerk valt daarvan thans geen spoor meer te ontdekken.

Huidige Devotie

Ikonografie

Wanneer men in de omgeving vraagt naar het Sint-Jobskapelletje, zal elkeen het dadelijk aantonen met de aanduiding: « aan den Os ». De landelijke herberg « Den Os » staat op het kruispunt van de wegen Gent-Nederbrakel en Zottegem-Oudenaarde. Het kapelletje ziet er wel oud maar niet vervallen uit, want jaarlijks wordt het « gewit » door de man die er recht tegenover woont. Achter het kapelletje rijzen twee hoge lindebomen. In de nis merkt men een ongewoon beeld van Sint-Job; de heilige draagt van de hals tot de voeten een bruine pij. In het kalkwitte gelaat werden op volkse wijze de ogen en de wenkbrauwen met zwarte stippen aangeduid. In de linkerhand houdt hij een boek, in de rechter een stok. Men zou veeleer aan een beeld van Sint-Benediktus of Sint-Bernardus denken dan aan een beeld van Sint-Job. In ieder geval lijkt er hier verwarring in het spel te zijn.

Door wie ?

De bedevaarders komen uit Sint-Blasius en Sint-Denijs-Boekel, Rozebeke, Roborst, Mater, Sint-Kornelis-Horebeke, Sint-Maria-Horebeke, Elst en Michelbeke.

Waarvoor ?

De bedevaarders komen beewegen tegen de « zweragien », tegen de « stukken », en ook wel tegen alle soorten brand.

Hoe ?

De bedevaarders houden halt voor het kapelletje, bidden drie

weesgegroeten, gaan daarna driemaal rond het kapelletje, bidden wederom en stoppen dan geld in de gleuf onder de nis. Tot voor een zestal jaren was het traliewerk voor de nis gesloten. De bedevaarders die kaarsen meebrachten, gaven die toen aan de bewoners van het huis tegenover het kapelletje, die met de verzorging ervan belast waren, maar dit bracht vaak heel wat last mee, wanneer de mensen van rechtover de kapel 's zomers naar het veld of om een andere reden afwezig waren. Sinds ongeveer zes jaar staat het traliewerk daarom los, zodat de vrome vereerders nu zelf hun kaarsen in een kandelaar kunnen stoppen en aansteken. Het gebeurt echter, dat de bedevaarders vaststellen dat er reeds kaarsen branden; dan leggen zij hun kaarsen eenvoudig ernaast. De mensen van rechtover de kapel zorgen er dan wel voor dat ook hun kaarsen straks voor Sint-Job zullen branden.

Vroeger zou het gebruik hebben bestaan, in een woning bij de kapel, met de relikwie van Sint-Job te zegenen. Dat moet echter reeds lang geleden zijn. De bedevaarders, die thans willen gezegend worden, richten zich daarvoor naar de kerk te Rozebeke, waar de pastoor of de zusters uit het klooster hen helpen.

Sommige personen, die Sint-Job komen vereren, bewegen tezelfdertijd naar O.-L.-Vrouw, doch dit komt slechts uitzonderlijk voor. O.-L.-Vrouw van Rozebeke wordt namelijk aangeroepen tegen de bleinroos en de brand in het vlas.

De bedevaarders komen heel het jaar door: op of rond 10 mei komen er niet meer personen dan anders.

Bij een tweede bezoek in 1956 merkten wij in de nis kleine vaasjes met rozen op. Volgens de verklaring van één onzer zegspersonen, de heer De Clercq, was dit een bewijs dat de bedevaarders te Rozebeke tegelijk Sint-Job en O.-L.-Vrouw (O.-L.-Vrouw met een roos) komen vereren. E.H. Ronse, pastoor, verklaarde dit echter heel gewoon: de mensen vinden er nu eenmaal genoeg in de beelden in kerk en kapelletjes (ook in de buurt) met bloemen te versieren, zegt hij.

Medailles of litanies kan men te Rozebeke niet bekomen.

Er werd ons echter een zeer origineel rijmgebed medegedeeld:

« **Sint-Job,**
Kijk ne keer op mijnen kop
om allemaal die roefen
daar af te poefen. »

SINT-BLASIUS-BOEKEL

In zijn verhandeling: « Volksbewegingen tegen ziekten van mens en vee in het bestuurlijk arrondissement Oudenaarde », blz. 60, geeft de Vleeschouwer Sint-Blasius-Boekel aan als bedevaartplaats van Sint-Job. Hij bedoelt hiermee echter het kapelletje van Rozebeke, dat op de grens staat tussen deze twee gemeenten.

ZARLARDINGE

Zarlardinge wordt door Vermeulen als bedevaartplaats ter ere van Sint-Job opgegeven in « Oostvlaamsche Zanten », jg. 19, blz. 87, maar, naar zegslieden ons ter plaatse verzekerden, berust dit op een vergissing.

HET MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE.

Het Museum voor Volkskunde werd gesticht door de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen in 1927, in de lokalen van het voormalig Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat 14, en is in 1962 overgebracht naar het Kinderen Alijns-hospitaal, Kraanlei 41, Gent.

De stad Gent heeft het Museum voor Volkskunde overgenomen, bij besluit van de gemeenteraad d.d. 27 september 1931 en plaatste het onder het toezicht van een commissie bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Deze commissie bestaat uit : Prof. em. Dr. De Keyser, voorzitter, R. Vankenhove en Lic. L. Hoste, ondervoorzitters, M. Broeckhove, sekretaris, G. Hebbelijck, penningmeester, de heren F. Van Es, Mr. G. Verhelst, schepen der stad, Pr. Luyckx, G. Van Severen, Dr. H. Nowé, Lic. M. Daem, J. Pieters, R. Depoorter, M. Van Wesemael, Lic. R. van der Linden, Lic. Hugo Arens, leden. Konservator van het Museum : J. Boes, archivaris van de stad.

Doel van het Museum : Verzamelen, inventariseren en uitstallen van alle stoffelijke getuigen van het vroegere en huidige volksleven.

De voorwerpen, dokumenten en inlichtingen betreffende het volksleven hebben betrekking op de woning, het meubilair, de huishoudelijke inrichting, de voeding, de volkskleding, de vervoermiddelen, de verlichting, het straat- en marktlevens, de volkstypen, de familietradities en -gebruiken van aan de geboorte tot aan het graf, de ambachten met de traditionele werktuigen en het aldaar, de volksfeesten en -spelen en andere ontspanningen, het volksgehoof, het sociale leven, de volkskennis en volksgeneeskunde, de volksletterkunde en de volkskunst.

De commissie zoekt zoveel mogelijk voorwerpen en dokumenten betreffende het volksleven van de ondergang en de vernieling te redden door ze veilig op te bergen, te klasseren, te onderhouden, te inventariseren en voor het publiek aantrekkelijk uit te stallen. Ze houdt zich dan ook ten eerste aanbevolen voor afstand of schenking, zelfs in bruikleen, van voorwerpen en dokumenten. Ze koopt ook voorwerpen aan en laat die zelfs afhaken aan huis. Beleeft verzoek te schrijven aan het adres van de konservator : J. Boes, Abrahamstraat 11, Gent, Telefoon n° 25.32.53, of aan de sekretaris der commissie : M. Broeckhove, Oscar de Gruyterstraat 36, Gent.

DE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN.

De Bond ondersteunt het Museum voor Volkskunde.

Hij geeft sedert 1926 een tweemaandelijks tijdschrift uit: **Oostvlaamsche Zanten**, en sedert 1957 de **Mededelingen van de Dienst voor Volkskundige Opzoekingen** en ook afzonderlijke **Bijdragen**.

Samen met de Museumkommissie richt hij kosteloze openbare voordrachten, tentoonstellingen en folkloristische prijskampen in, alsook de tweejaarlijkse wedstrijden van het Alfons De Cock-fonds.

Samen met de Kommissie voor Kulturele Aangelegenheden van het Provinciaal Bestuur richt hij insgelijks « Enkwesten » over volkskundige verschijnselen van de provincie Oost-Vlaanderen in.

De bibliotheek en het archief van de Bond en van het Museum voor Volkskunde berusten in de zetel, Kraanlei 41, Gent.

Lid worden van de Bond is: daadwerkelijk medewerken aan de verrijking van het Museum voor Volkskunde; op de hoogte blijven van de studie van de volkskunde in 't algemeen en van het Oostvlaamse volksleven in 't biezonder; de eigen kennis verrijken en de volksopvoeding dienen; een daad van ware vaderlandsliefde en van Vlaamse solidariteit stellen.

Tentoonstellingen en museum zijn op vertoon van de lidkaart gratis toegankelijk.

Bestuur van de Bond: Ere-voorzitter: Prof. em. Dr. P. De Keyser. Ere-voorzitter: F. Van Es. Voorzitter: Lic. R. van der Linden. Ondervoorzitters: J. Pieters en Pr. Luyckx. Sekretaris: M. Broeckhove. Penningmeester: R. Depoorter. Archivaris: M. Van Wesemael. Bibliothecaris: Dr. R. Haeseryn. Leden: Dr. Nowé, J. Boes, Lic. L. Hoste, Lic. M. Daem, R. Vankenhove, Lic. H. Arens, G. Hebbelijncx.

Redactie van Oostvlaamsche Zanten: Hoofdredakteur: Lic. M. Daem, Dr. De Reusestraat 32, Sint-Amandsberg. Redactieleden: J. Boes, Dr. R. Haeseryn en R. van der Linden.

Museum voor Volkskunde: Konservator: J. Boes.

Aankoopkommissie: Prof. em. Dr. P. De Keyser, R. Vankenhove, M. Van Wesemael, J. Boes, Lic. L. Hoste.

Dienst voor Folkloristische Opzoekingen: Prof. em. Dr. P. De Keyser, F. Van Es, M. Van Wesemael, J. Boes, J. Pieters, Lic. M. Daem, Lic. R. van der Linden en M. Broeckhove, sekretaris.

Feestkomitee: het feestkomitee onder voorzitterschap van de h. Richard VANKENHOVE bestaat uit het bestuur van de Bond en de beheerraad van het Museum, met toevoeging van de heren Robert Van Belle, Frans Van Bost, Gaston Van Peteghem, André Verbeke en Gustaaf Weze.